

ADOPTIOPERHEET

KAIKILLE, JOITA ADOPTIO KOSKETAA

Adoptoitu lapsi

varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

SISÄLLYS

Saatteeksi	3
Yleistä adoptiosta.....	4
ADOPTIOPOLKU.....	5
KETKÄ ADOPTOIVAT?	6
Adoptoidun lapsen tausta ja kehitys	7
MILLAISISTA TAUSTOISTA LAPSET TULEVAT?	7
KIINTYMYSSUHDE	8
MUITA KEHITYKSEEN LIITTYVIÄ ASIOITA	10
Adoptiovanhemmuus	12
Adoptoitu lapsi varhaiskasvatuksessa	14
YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA	16
ALOITUSKESKUSTELU ENNEN VARHAISKASVATUKSEN ALOITTAMISTA....	16
KOTIKÄYNTI.....	17
VASTUUKASVATTAJA	18
TUTUSTUMINEN JA TOTUTTAUTUMINEN VARHAISKASVATUKSEN RYHMÄÄN....	19
Vinkkejä varhaiskeskustelussa läpikäytäviksi asioiksi.....	20
ADOPTOITU LAPSI RYHMÄSSÄ.....	21
KUVAT ARJEN APUNA VARHAISKASVATUKSESSA	22
LEIKKI	23
VARAHOITO.....	26
VARHAISKASVATUKSEN TUKI.....	26
Adoptoidun lapsen kieli.....	28
Samanlaisuus ja erilaisuus	32
IDENTITEETTI	32
KIUSAAMINEN JA RASISMI.....	36
MUIDEN LASTEN JA VANHEMPIEN KYSYMYKSET	38
Esiopetus ja koulukypsyys	39
KASVUN JA OPPIMISEN KOLMIPORTAINEN TUKI	39
PIDENNETTY OPPIVELVOLLISUUS	41

VALMISTAVA OPETUS.....	44
Tulevaisuus	45
LISÄTIETOA.....	46
KIRJALLISUUSVINKKEJÄ.....	47
Lähteet.....	48

Saatteeksi

Adoptioperheet ry:n opas **Adoptoitu lapsi päivähoidossa** julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2007 sekä suomen että ruotsin kielellä. Reilussa kymmenessä vuodessa asiat muuttuvat paljon. Suurimpina muutoksina ovat tulleet mm. adoptiolain uudistus vuonna 2012 ja varhaiskasvatustuksen voimaantulo vuonna 2015. Varhaiskasvatustalaki velvoittaa laatimaan varhaiskasvatussuunnitelman jokaiselle lapselle yhteistyössä lapsen huoltajan ja lapsen kanssa. Lisäksi esiopetuksesta on tullut velvoittava. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella laaditaan esiopetussuunnitelma, ja arvioidaan tarvittaessa tuen portaan taso.

Tämä uudistettu opas on suunnattu sekä adoptoitujen lasten vanhemmille että varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Oppaaseen on koottu mm. näkökulmia adoptioprosessista, lapsen taustatekijöistä ja kehityksellisistä haasteista sekä adoptoidun lapsen vanhemmuudesta. Lisäksi oppaaseen on koottu asioita, joita tulisi huomioida järjestettäessä adoptoidun lapsen varhaiskasvatusta ja esiopetusta varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien näkökulmasta.

Sekä lukujen että oppaan lopussa on erilaisia kirjavinkkejä ja linkkejä niin vanhemmille, lapsille kuin varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Alkuperäisen oppaan kirjoittajat olivat sairaanhoidon opettaja ja kouluttaja Bettina Brantberg, terveydenhoitaja ja kouluttaja Sanna Mäkipää ja Adoptioperheet ry:n toiminnanjohtaja Anu Uhtio. Oppaan päivityksestä vastaa työryhmä, johon kuuluvat varhaiskasvatuksen erityisopettaja Pia Töykkälä ja Adoptioperheet ry:stä Anu Uhtio, viestintä- ja järjestösihteeri Lotta Ventelä sekä lehden toimituksesta vastaava Päivi Suutari. Lisäksi oman työpanoksensa on antanut Adoptioperheet ry:stä Hanna-Kaisa Virtanen. Kiitokset myös oppaan lukemisesta ja kommentoimisesta ennen julkaisua varhaiskasvatuksen erityisopettaja Merja Tuutilalle, Villa Leppiksen johtaja Manta Selinille, adoptioäiti, yliopistonlehtori Katri Koistiselle, adoptioäiti, lastentarhanopettaja Katja Rämöselle Raision kaupungilta ja Kaarinan Hovirinnan päiväkodin henkilökunnalle.

Suuri kiitos myös Aino Havukaiselle ja Sami Toivoselle sympaattisesta kuvituksesta!

Helsingissä syyskuussa 2018

Yleistä adoptiosta

Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2017 Suomessa adoptoitiin 268 alle 10-vuotiasta lasta, joista 184 oli syntynyt Suomessa ja 84 ulkomailta. Valviran mukaan ulkomailta adoptoituja on Suomessa noin 5000 ja adoptoituja ihmisiä kaiken kaikkiaan arviolta 30.000. Kansainvälisten adoptioiden kohdemaita vaihtelevat eri syistä, kuten esimerkiksi kohdemaiden lainsäädännön vuoksi. Vuonna 2018 kohdemaita, joista kansainvälisesti voi adoptoida lapsia Suomeen, ovat Bulgaria, Etelä-Afrikka, Filippiinit, Intia, Kiina, Kolumbia, Taiwan ja Thaimaa.

Adoptio on vahvasti viranomaistoiminnan ja -valvonnan alainen prosessi. Adoptioprosessi on myös herkkä ja äärimmäisen henkilökohtainen asia niin lapselle kuin syntymä- ja adoptiovanhemmalle. Kaiken adoptiotoiminnan lähtökohtana tulee olla lapsen etu sekä se, että lapsi saa vanhemmat, perheen ja kodin. Syntymävanhempi tekee suuren ratkaisun luopuessaan vanhemmuudestaan, ja lasta toivovalle adoptioprosessi on usein vaativa ja raskas, mutta silti toiveikas.¹

Adoptio on tarkasti lainsäädännöllä ja kansainvälisillä sopimuksilla säädettyä toimintaa, jonka tarkoitus on lapsen edun varmistaminen. Yleisesti perhettä pidetään lapselle parhaana kasvuympäristönä, ja mm. YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella on oikeus perhe-elämään. Kansainvälinen adoptio tulee kyseeseen lapselle, joka ei voi asua synnyinperheeseen tai muussa perheessä syntymämaassaan. Adoption myötä lapsesta tulee juridisesti uusien vanhempiensa lapsi ja aiemmat juridiset siteet biologiseen perheeseen katkeavat. Adoptiosuhde on purkamaton ja siinä mielessä erilainen kuin esimerkiksi sijaisvanhemman ja sijoitetun lapsen välinen suhde.

Adoptiolain (22/2012) uudistamisen myötä lapsen etu on kaiken edellä. Osallistuminen oman asiansa käsittelyyn on lapsen perus- ja ihmisoikeus. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan lapsella, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, on oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä kaikissa itseään koskevissa asioissa. Lapsen näkemyksiä ei ole ainoastaan kuultava, vaan ne on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.²

¹ Timonen 2013, 10

² Timonen 2013, 13,16

Adoptioprosessi käynnistyy pariskunnan tai yksinhakijan ottaessa yhteyttä oman kuntansa sosiaalitoimeen saadakseen adoptioneuvontaa. Osa kunnista antaa neuvonnan itse ja osa ostaa sen Pelastakaa Lapset -järjestöltä. Adoptioneuvonta on lakisääteistä ja hakijoille maksutonta, ja se kestää useimmiten puolesta vuodesta puoleentoista vuoteen.

Adoptioneuvonnassa sekä selvitetään perheen valmiudet adoptoida että valmennetaan hakijoita adoptiovanhemmuuteen. Neuvonnan aikana sosiaalityöntekijä arvioi adoptiohakijoiden soveltuvuutta adoptiovanhemmiksi monien eri tekijöiden, kuten esimerkiksi iän, perhetilanteen, terveydentilan, taloudellisen tilanteen ja adoptiomotiivien kannalta. Kansainvälisessä adoptiossa neuvonnan lopputuloksena syntyy perhettä yksityiskohtaisesti kuvaava dokumentti, ns. kotiselvitys.

Kotiselvityksen pohjalta anotaan adoptiolupaa Sosiaali- ja terveysministeriön alaiselta lautakunnalta. Adoptiolautakunnan lupa on haettava, kun Suomessa asuva henkilö haluaa adoptoida alle 18-vuotiaan lapsen. **Lupavaatimus koskee niin kotimaisia kuin kansainvälisiäkin adoptioita.**

Kotimaisissa adoptioissa ei tarvita adoptiolupaa, jos hakija on adoptoimassa puolisonsa lapsen (ns. perheen sisäinen adoptio) tai lapsen, joka muuten on ennestään ollut vakiintuneesti hänen hoidettavanaan ja kasvatettavanaan. Myöhemmin kotiselvitys toimii ulkomaille lähetettävän adoptiohakemuksen tärkeimpänä liitteenä. Kotiselvityksen valmistumisvaiheessa valitaan adoptiopalvelunantaja, joita Suomessa ovat Interpedia ry ja Pelastakaa Lapset ry. Palvelunantajan avulla valitaan adoption kohdemaahan ja kerätään tarvittavat asiakirjat. Asiakirjojen lähdettyä kohdemaahan alkaa odotus, jonka pituus vaihtelee maakohtaisesti. Odotus päättyy lapsiesitykseen, jonka jälkeen vanhemmat pääsevät hakemaan lapsensa kotiin. Aikaa prosessin aloituksesta lapsen hakemiseen kuluu keskimäärin 2-4 vuotta. Adoptio vahvistetaan joko lapsen synnyinmaassa tai vasta Suomessa. Adoptioneuvonta jatkuu jälkiseurantana lapsen kotiuduttua.

Kotimainen adoptio eroaa prosessina jonkin verran kansainvälisestä adoptiosta. Suurin osa Suomessa syntyneistä lapsista adoptoidaan hyvin nuorina, usein parin kuukauden ikäisinä. Osalla lapsista on siitä huolimatta samanlaisia turvattomuuden ja laiminlyönnin kokemuksia kuin monella kansainvälisen adoption kautta perheeseen tulleella lapsella. Joillakin lapsilla on etnisesti erilainen tausta kuin adoptiovanhemmillaan, joten rasismien kysymykset voivat koskettaa myös Suomessa syntyneitä lapsia. Suomessa syntyneiden lasten adoptio on vähentynyt merkittävästi yleisen yhteiskunnallisen ja lastensuojelun kehityksen myötä. Monet lapsista päätyvät adoption sijaan

sijaishuoltoon. Lukumäärältään Suomessa syntyneiden lasten ns. vieraslapsiadoptio on vakiintunut muutamiin kymmeniin tapauksiin vuosittain. Kotimaisessa adoptiossa adoptioeuvontaa annetaan myös lapsensa adoptioon luovuttaville vanhemmille.

Perheen sisäisellä adoptiolla tarkoitetaan sitä, että henkilö adoptoi kumppaninsa lapsen. Myös perheen sisäisessä adoptiossa neuvontaprosessi on lakisääteistä, ja se koskee kaikkia adoption osapuolia. Perheen sisäinen adoptio on mahdollista vain avioparin tai rekisteröidyn parin perheessä. Lapsi voi olla toisen kumppanin biologinen tai aikaisemmin adoptoitu lapsi. Adoptiota ei voi vahvistaa, jos 12 vuotta täyttänyt adoptoitava lapsi ei anna siihen suostumustaan. Rekisteröidyssä parisuhteessa elävät henkilöt, jotka ovat hankkineet lapsen yhteisellä päätöksellä, voivat hakea adoption vahvistamista lapsen syntymän jälkeen. Jos raskaus on saanut alkunsa ennen parisuhteen rekisteröintiä, on biologisella äidillä kahdeksan viikon harkinta-aika. Kyseistä harkinta-aikaa noudatetaan myös, jos luovuttaja/biologinen isä on tiedossa. Jos isyys vahvistetaan, tarvitaan adoption vahvistamiseksi myös lapsen isän suostumus adoptioon. Kaikki vanhemman ja huoltajan oikeudet poistuvat aikaisemmalta vanhemmalta adoption vahvistamisen jälkeen.

Avoimessa adoptiossa lapselle turvataan sekä pysyvät kasvuolosuhteet että mahdollisuus olla yhteydessä biologisten vanhempien kanssa. Avoin adoptio vahvistetaan käräjäoikeudessa, ja adoptiovanhemmista tulee lapsen ainoat vanhemmat ja juridiset huoltajat. Avoimessa adoptiossa vanhemmuuden siirtymisestä huolimatta lapsella on oikeus pitää yllä sosiaalisia suhteita ja yhteyttä sovitulla tavalla biologisiin vanhempiinsa.

KETKÄ ADOPTOIVAT?

Adoptiolaisissa (22/2012) **adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvistamalla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille.** Kaikissa alaikäisen lapsen adoptiota koskevissa päätöksissä ja muissa toimenpiteissä on otettava huomioon lapsen etu. Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä erityisesti huomiota siihen, miten voidaan parhaiten turvata pysyvä perhe sekä tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapselle, joka ei voi kasvaa omassa perheessään. Adoptionhakijan tulee olla täyttänyt 25 vuotta, ja jos adoptoitava on alaikäinen, hakija ei saa olla 50 vuotta vanhempi. Jos adoptoitava on alaikäinen, adoptoitavan ja adoptionhakijan välisen ikäeron on oltava vähintään 18 vuotta ja enintään 45 vuotta. Yhteisadoptio on mahdollista vain aviopuolisoille. Avoliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa elävä henkilö voi adoption muiden edellytysten täytyessä adoptoida alaikäisen lapsen yksin. Hakijoilta edellytetään muun muassa tasapainoisuutta, terveyttä, lapsen elättämiseen riittävää taloudellista tilannetta ja valmiuksia ottaa vastaan adoptiolapsi erityisine tarpeineen. Edellisten seikkojen lisäksi lapsia luovuttavat maat asettavat omia vaatimuksiaan vanhemmille ³.

³ Adoptiolaki 2012

ADOPTOIDUN LAPSEN TAUSTA JA KEHITYS

MILLAISISTA TAUSTOISTA LAPSET TULEVAT?

Yleisimpiä lapsen adoptioon luovuttamisen syitä ovat ei-toivottu raskaus, yksinhuoltajuus, huono taloudellinen tilanne, kykenemättömyys kasvattaa, päihdeongelmat, psyykkiset ja fyysiset sairaudet, vanhempien kuolema sekä tietyt yhteiskunnalliset tekijät. Kansainvälisesti adoptoitujen lasten syntymämaat saattavat olla hyvin erilaisia Suomeen verrattuna, ja esimerkiksi sosiaaliturvan puuttuminen rajoittaa perheiden mahdollisuuksia elättää lapsiaan.

Kaikki lapset eivät ole vauvoja tai taaperoita, vaan osa on leikki-ikäisiä tai jo kouluikäisiä uuteen perheeseen tullessaan. Perheiden kokemukset vanhempien lasten adoptioista ovat pääsääntöisesti positiivisia. Yhden lapsen lisäksi on mahdollista adoptoida myös sisarukset tai sisarussarja, joista usein ainakin yksi lapsi on alle kouluikäinen.

Osa vanhemmista päättää adoptoida **ns. erityistarpeisen lapsen**. Erityistarpeilla voidaan adoptioon yhteydessä tarkoittaa mitä tahansa lapsen terveyteen, taustaan tai kehitykseen liittyviä tekijöitä, tai hänen kuulumistaan sisarusjoukkoon tai olemalla jo kouluikäinen. Lasten erityistarpeita voivat olla myös esimerkiksi erilaiset sydänviat, kumpurajalka, huuli- ja suulakihalkiot tai jokin aistivamma. Erityistarpeisen lapsen, samoin kuin vanhemman lapsen tai sisarussarjan adoptointi on haasteellisempaa, ja asiaa valmistellaankin tulevien vanhempien kanssa jo adoptioeuvontavaiheessa. Aina ei ole saatavilla kattavaa tietoa lapsen terveydentilasta, minkä vuoksi osa erityistarpeista huomataan vasta lapsen kotiuduttua.

Adoptoiduilla lapsilla on monenlaisia erityistarpeita silloinkin, kun heitä ei ole adoptoitu erityistarpeisina. Tämä johtuu usein adoptioon päätymisen syistä ja adoptiota edeltäneistä kokemuksista.

Osa adoptioon päätyvistä lapsista on asunut lastenkodissa, jossa perushoito on ollut hyvää, mutta lapsi ei ole ollut erityinen kenellekään eikä ole saanut tarvitsemaansa psyykkistä hoivaa ja tukea. Joillain lapsilla on ollut useita edestakaisia sijoituksia. Lasten taustasta on adoptiohetkellä saatavissa hyvin erilaisia määriä tietoa. Yhteistä kaikille adoptiolapsille, myös Suomessa syntyneille, on perustavanlaatuinen ja aina jälkensä jättänyt hylkäämiskokemus. Tämä on merkittävä kokemus myös sellaiselle lapselle, joka on adoptoitu aivan vauvana.

Ero on minusta siinä, että koska emme tiedä tyttäriemme taustoista eli odotusajasta ja ensimmäisen elinvuoden tapahtumista ja kokemuksista, ja toisaalta taas tiedämme, että he eivät ole saaneet ensimmäisen elinvuotensa aikana aina sitä kaikista parasta mahdollista hoitoa, pidämme lapsiamme ns. erityislapsina. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että on oltavat "tuntosarvet tarkkana" erilaisissa tilanteissa ja lasten tuntemuksissa, jotta hoidon puutetta ja menetysten vaurioita voisi korjata ja tavallaan eheyttää lasta.

- Äiti, lapset 5v ja 2v.

⁴ Tietoa erityistarpeisten lasten adoptioimisesta ja adoptoitujen erityistarpeista <http://www.tietovipu.fi/sn-adoptiot/index.html>

KIINTYMYSSUHDE

Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä tunnesuhdetta, joka syntyy lapsen ensimmäisten elinvuosien aikana. Perusta luodaan vauvavuotena, ja suhde kehittyy vähitellen arkisissa tilanteissa. Nykyajattelun mukaan merkittäviä tekijöitä ovat lapsen aiemmat kokemukset ja ennen kaikkea se, miten lapsi on pystynyt luomaan kiintymyssuhteita ennen adoptiota. Mahdollisuus adoptiota edeltävän kiintymyssuhteen muodostumiseen vaihtelee lapsikohtaisesti. Sitä määrittävät mm. ne olosuhteet, joissa lapsi on asunut, miten häntä on hoidettu, kuinka paljon hänen elämässään on ollut muuttuvia hoitopaikkoja ja hoitajia sekä se, millainen on lapsen perusluonne ja temperamentti. **Kiintymyssuhteen kehittyminen on kuitenkin aina erityinen haaste adoptoiduille lapsille ja heidän perheilleen.** Lapset ovat joutuneet pettymään aikuisten tarjoamaan hoivaan ja kokeneet jokainen vähintään yhden, mutta yleensä lukuisia kiintymyssuhdekatkoksia. Varhainen kiintymyssuhdemalli vaikuttaa kaikkiin myöhempiin ihmissuhteisiin. Toisaalta tiedetään, että kiintymyssuhdemalli muuttuu ja on muokattavissa elämän aikana monin eri tavoin. Tässä mielessä adoptio on aina lapsen toinen mahdollisuus. Adoptoiduilla lapsilla voi olla kiintymyssuhdetrauma, joka juontuu esimerkiksi jatkuvasta lapsuudenaikaisesta laiminlyönnistä. Turvallisen kiintymyssuhteen puuttuminen voi myös heikentää lapsen kykyä käsitellä tunteita ja fyysisiä tuntemuksia.

Kiintymyssuhteen kehittyminen alkaa alusta lapsen tultua perheeseen. Lapsen aiemmilla kokemuksilla on merkitystä kiintymyksen synnyn nopeuteen ja vaiheisiin. On varsin tavallista, että aivan alkuvaiheessa lapsi on hyvin sopeutuvainen ja helppohoitoinen. Vähitellen, turvallisuudentunteen kasvaessa, lapsi voi alkaa oireilla enemmän ja kertoa näin käytöksellään aiemmasta elämästään ja vastaamattomista tarpeistaan sekä niistä puutteista, joita hänen hoidossaan on ollut. Tämä vaihe on usein rankka sekä lapselle että vanhemmille, mutta sen käyminen yhdessä läpi vahvistaa kiintymyssuhteen syntyä. Se antaa lapselle erityisen tärkeitä kokemuksia aikuisten ja lapsen välisestä normaalista suhteesta, johon kuuluu aikuisen antama hoiva, turva ja lohtu. Tämä luottamuksen ja kiintymyksen rakentumisen vaihe on kestoiltaan hyvin yksilöllinen eri perheissä. Toisaalta lapsi voi useita kertoja kehityksensä aikana palata takaisin ja tarvita lisätukea varhaisten vaiheiden uudelleen käsittelyyn. Murrosikä on yksi tällainen herkkyysvaihe.

Osalle lapsista voi kehittyä lapsuusiän reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö (RAD, reactive attachment disorder), jolloin lapsi ei kykene vastaanottamaan aikuisen lohdutusta eikä osoittamaan aitoja positiivisia tunteita ja kiintymystä häntä hoivaavaa aikuista kohtaan. Lapsi, jolla RAD on, pyrkii kontrolloimaan tilanteita ja ihmissuhteita, saa raivokohtauksia ja välttelee fyysisiä kontakteja muuten kuin omilla ehdoillaan⁴. Osalla lapsista voi olla muita kiintymyssuhdehäiriöitä, joiden oireita ovat mm. vetäytyvyys, ylikiltteys, aggressiivisuus tai valikoimaton sosiaalisuus. Valikoimattomalla sosiaalisuudella tarkoitetaan käytöstä, jossa lapsi ei tee eroa vanhempiensa ja muiden aikuisten välillä. Ikätaisoista kehittyneempi käytös, yksin pärjääminen, turvattomuus ja erilaiset pelot ovat myös yleisiä. Lapsi vaikuttaa usein vanhemmalta kuin onkaan ja omaa taitoja, joita sen ikäisellä ei vielä pitäisi olla. Vanhempien tärkeänä tehtävänä on kääntää lapsi kohti aikuisia ja perhettä eikä tukea liian varhaista itsenäisyyttä. Itsenäistymisen aika on adoptiolapsilla usein hieman myöhemmin kuin perheeseen syntyneillä lapsilla. **Tärkeintä on pyrkiä kaikin mahdollisin keinoin tukemaan kiintymisen syntyä uusiin vanhempiin.**

KIRJA- JA ARTIKKELIVINKIT AIKUISILLE

- Jari Sinkkonen ja Mirjam Kalland (toim.): Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen (WSOY 2001)
- Anu-Katriina Pesonen, Katri Räikkönen, E. Juulia Paavonen ja Kati Heinonen: Adoptiolasten psyykinen hyvinvointi. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2008;124(16):1835-41
- Jari Sinkkonen: Kiintymyssuhdeteoria –tutkimuslöydöksistä käytännön sovelluksiin. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2004;120(15):1866-73
- Jari Sinkkonen: Adoptiolapsen psyykkisen kehityksen haasteet. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2001;117(5):499-504
- Jukka Mäkelä ja Saara Salo: Theraplay - vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutushoito lasten mielenterveysongelmissa. Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim 2011;127(4):327-34.

⁴ Tietoa erityistarpeisten lasten adoptioimisesta ja adoptoitujen erityistarpeista <http://www.tietovipu.fi/sn-adoptiot/index.html>

Iltaisin tunteita on sitten purettu kotona. Kiltti, omatoiminen pärjääjä muuttuu yleensä kiukuttelevaksi äitiä tarvitseväksi "vauvaksi" heti, kun äiti iltapäivällä ilmaantuu näköpiiriin. Alkuaikoina muistan usein joutuneeni kantamaan lasta koko kotimatkan.

- Äiti, lapset 6v ja 4v

MUITA KEHITYKSEEN LIITTYVIÄ ASIOITA

Adoptoidun lapsen kehitystä ei voi eikä tule verrata perheessä kasvaneeseen lapseen. **Keskeistä kehitykselle on palapelimäisyys:** lapsi voi olla joissain asioissa huomattavasti ikätasoaan edellä ja joissain asioissa taas huomattavasti jäljessä. Hyvin tyypillisiä adoptoidun lapsen kehitykseen liittyviä haasteita voivat olla erilaiset syömiseen ja nukkumiseen liittyvät vaikeudet, hoivan torjunta, heijaaminen ja muut pakonomaiset toimet.

Sosiaaliset tilanteet voivat olla vaikeita joillekin lapsille. He voivat olla hyvinkin aggressiivisia toisia lapsia tai aikuisia kohtaan. Aggressio voi kohdistua esimerkiksi itseään nuorempiin lapsiin, jotka koetaan uhkana. Tällainen toimintamalli on voinut syntyä, kun lapsi on elänyt suuressa lastenkotiryhmässä. Jotkut adoptoidut lapset taas ovat päivittäisissä toimissaan näennäisesti hyvin pärjääviä ja omatoimisia (ks. edellä kehityksellinen kiintymyssuhdetrauma). Tämäkin on ollut toimiva strategia aikaisemmassa elämässä, jossa monet lapset ovat joutuneet pärjäämään ilman aikuisten tukea. Ikäta-soa suurempaa omatoimisuutta ei kuitenkaan tule varauksetta tukea.

Alkuvaiheen **syömisvaikeuksia** voivat olla mm. ylensyöminen ja valikoiva tai hidaskyöminen. Jotkut lapset ovat nähneet nälkää, jolloin heidän on vaikea luottaa siihen, että ruokaa on tarjolla jatkossakin. He myös saattavat kätkeä ruokaa varastoon esimerkiksi sänkyyn tai lelulaatikkoon. Osa syömiseen liittyvistä vaikeuksista voi johtua suun alueen kehittymättömästä motoriikasta, osa taas lastenkotien mekaanisesta syöttämistavasta, joka ei ole tehnyt syömisestä psyykkisesti miellyttävää kokemusta. Lisäksi syömisvaikeuksien syynä voivat olla esimerkiksi erityyppiset huuli- ja suulakihalkiot, jotka vaikuttavat lapsen syömiseen.

Adoptiolapsilla voi esiintyä myös **hieno- ja karkeamotorisen kehityksen viivästymää**. Tähän voi olla useita syitä. Motoriset valmiudet ovat olemassa, mutta lapsi ei ole saanut riittävästi harjoitella, tai hän ei ole koskaan esimerkiksi piirtänyt tai leikannut saksilla. Lapsi on voinut myös vammautua joko raskausaikana tai synnytyksen yhteydessä. Näistä seikoista ei useinkaan ole saatavissa tietoa. Toisaalta huono hoito ja lapsen huomiotta jättäminen voivat vaikuttaa riittävästä ravitsemustasosta huolimatta myös lapsen aivojen, pituuden ja painon kehitykseen. Lapsi tarvitsee hyvää ja toimivaa vuorovaikutusta sekä tunnesidettä aikuiseen voidakseen hyvin. Myös mahdolliset **perinnölliset sairaudet** voivat aiheuttaa monenlaisia kehityksen viiveitä.

Psyykinen kehitys riippuu pitkälti lapsen yksilöllisestä perimästä ja kokemuksista. Osalla lapsista ilmenee esimerkiksi masennusta, ahdistusta ja ylivilkkautta. Jotkut lapset tarvitsevat kehityksensä tueksi terapiaa.

On tavallista, että adoptoitu lapsi taantuu aikaisempiin kehitysvaiheisiin. Se on lapsen tapa aloittaa alusta ja paikata sitä, mistä on jäänyt paitsi. Kehityksellinen peruuttaminen turvaa lapsen tulevaa kehitystä ja mahdollistaa turvallisen aikuisen antaman hoivan. Lisäksi se antaa korvaavia kokemuksia lapselle, jonka tarpeisiin ei ole aina vastattu. Käytännössä kehityksen peruuttaminen tarkoittaa lapsen ikätasoa vauvamaisempaa hoitamista. Lapselle annetaan lupa olla pieni ja avuton ja tavallaan palata ajassa taaksepäin niihin kehitysvaiheisiin, joissa hän ei ole saanut sitä hoivaa, jota olisi tarvinnut.

Suomalaiseen kasvatuskulttuuriin liittyvän varhaisen pärjäämisen ja itsenäistymisen ihanteen valossa kehityksen peruuttaminen voidaan nähdä negatiivisena, ei-toivottavana taantumisenä. Joskus ympäristön on vaikea ymmärtää sitä. **Adoptiolapsen on kuitenkin tärkeää myös varhaiskasvatuksessa voida tarvittaessa olla pieni ja avuton sekä saada kokemusta hoivattavana oleimisesta.** Kehityksen peruuttaminen vie lapsen muuta kehitystä eteenpäin. Tarve peruuttaa kehitystä häviää yleensä lapsen turvallisuuden tunteen kasvaessa.

Ihminen on joustavimmillaan lapsuusvuosina, jolloin lapsen suuri kehityskapasiteetti mahdollistaa usein toipumisen vaikeistakin kokemuksista. Tutkimusten mukaan suurin osa adoptoiduista lapsista ja nuorista pärjää alkuvaiheidensa jälkeen elämässä hyvin. Keskeistä on, että lapsen yksilölliset tarpeet huomioidaan ja niihin vastataan sopivalla tavalla sekä vanhempien että ammattilaisten taholta.

MISTÄ APUA, KUN HUOLI HERÄÄ LAPSESI KEHITYKSELLISISTÄ ASIOISTA?

- Ole yhteydessä oman kunnan / kaupungin neuvolan terveydenhoitajaan ja lastenlääkəriin. Neuvolan kautta saa palveluita esimerkiksi puhe-, toiminta- ja fysioterapiaan. Lisäksi neuvoloilla on myös mahdollisuus ohjata psykologipalvelujen pariin, sekä tarvittaessa erikoissairaanhoidon piiriin.
- Muista myös oman kunnan tai kaupungin perheneuvolapalvelut: perheneuvolan palveluiden avulla etsitään muun muassa yhdessä lapsiperheiden kanssa keinoja ja ratkaisuja perhe-elämän ja kasvatuksen pulmiin, tai vanhemmuuden tukemiseen, tai jos sinulla on huoli lapsesi käyttäytymiseen ja tunne-elämään liittyvistä asioista. Perheneuvolan palvelut ovat maksuttomia, eikä lähetettä tarvita.
- Esiopetus- ja kouluikäisillä lapsilla on mahdollisuus koulupsykologin ja -kuraattorin palveluihin.

ADOPTIOVANHEMMUUS

Adoptioprosessi on pitkä ja kokemuksellisesti hallitsematon prosessi, jossa voi tapahtua yllättäviäkin käänteitä. Adoptiossa on tietynlainen prosessin etenemisen imu ja se sisältää paljon erilaisia etappeja. Kun prosessi päättyy lapsen tuloon, voi joillekin adoptiovanhemmille tulla tyhjyyden tunteita. Vaikka adoptiovanhemmat ovat valittuja ja valmennettuja, heillä on samanlainen riski masentua lapsen saatuaan kuin biologisillakin vanhemmilla. Itse asiassa tämä riski saattaa olla jopa suurempi lapsen tarvitsevyyden, omaan vanhemmuuteen kohdistettujen odotusten ja usein varsin stressaavien perheen kasvun alkuvaiheiden johdosta. Osa adoptiovanhemmista on ns. yksinhakijoita. Yksin adoptoiminen vaatii vahvaa ja toimivaa sosiaalista verkostoa ja joskus myös enemmän apua ja tukea viranomaisilta. Vertaistuki on kuitenkin keskeisin tukimuoto sekä yksin adoptoivilla että muilla adoptioperheillä.

Vanhemman ja lapsen välisen suhteen luomisessa on olemassa erityinen riski tilanteissa, joissa lapsi ei ota vastaan hoivaa ja vanhempi kokee itsensä torjutuksi lapsen taholta. Adoptiovanhemmilla voi myös olla epärealistisia odotuksia sekä itsestään vanhempana että siitä, millaista elämä lapsen kanssa on. Lapsi ja vanhemmat ovat aluksi toisilleen vieraita, ja tutustumisen ja toisen ymmärtämää oppiminen vaativat aikaa ja kärsivällisyyttä. Lapsi tuo lähes aina tullessaan perheeseen turvattoman kiintymyssuhdemallin, joka sekoittaa perheen ihmissuhteita. Hylkäämiskokemuksen, puutteellisen hoidon ja rakkauden sekä virikkeettömyyden jäljet näkyvät lapsessa pitkään. Sekä vanhemmat että lapset elävät myös aina sen tosiasian kanssa, että lapsella on kahdet vanhemmat ja kansainvälisessä adoptiossa useimmiten myös erilainen etninen tausta.

Adoptiovanhemmat ovat hyvin sitoutuneita vanhempia, jotka ovat nähneet paljon vaivaa saadakseen perheeseensä lapsen. Lapsi on oma, ainutkertainen ja haluttu, ja koko perhe toivoo että heidät nähdään oikeana perheenä, ihmisinä jotka

kuuluvat toisilleen. On tärkeää kuunnella vanhempia lapsensa parhaina asiantuntijoina, vaikkei heillä olekaan yhteistä historiaa koko lapsen elämän ajalta. **Erityisen tärkeää on kuunnella vanhempien huolta ja ottaa vakavasti heidän hankkimansa adoptioon liittyvä erityistietous.** Lapsen taustalla on suuri merkitys perheen ja lapsen omassa elämässä.

Jotkut adoptoidut lapset asuvat jo lähtökohtaisesti yhden vanhemman perheessä. Identiteettikysymysten lisäksi lapsella voi olla suru isän tai äidin puuttumisesta. Kun muiden lasten isät tai äidit tulevat hakemaan lapsiaan päivähoitosta, **huomaa lapsi konkreettisesti, ehkä ensimmäistä kertaa, että hänen perheensä eroaa** myös tässä suhteessa ns. normiperheestä. Jotkut lapset korvaavat isän tai äidin puuttumisen aktiivisilla mielikuvilla biologisesta isästään tai äidistään. Eritoten isän- tai äitienpäivän yhteydessä ja muissa juhlatilanteissa on **hyvä eläytyä tunteisiin, joita lapsessa saattaa herätä.** Isän- tai äitienpäiväkortin voi tehdä isoisälle tai isoäidille, enolle tai tädille tai kummisedälle tai -tädille, ja välttää näin lapsen kokemaan ulkopuolisuutta. Lapsen kanssa kannattaa keskustella asiasta, kenelle hän haluaa tehdä kortin, vai haluaako hän ylipäättään tehdä korttia. Päiväkodin tilaisuuksiin voi kutsua puuttuvan vanhemman sijaan jonkun toisen lapselle tärkeän ja läheisen ihmisen.

KIRJAVINKKEJÄ LAPSILLE

- Harainen Pirkko & Lumme Leena (2008): Emma ja erilainen perhe
- Hoffman Mary (2010): Meidän ja muiden perheet (Lasten keskus)
- Katjavuori Riina, Toivonen Riikka, Tokola Maiju & Rönnis Christel (2015): Meidän pihan perhesoppa
- Todd Parr (2006): Perhekirja (Pieni Karhu)
- Virtanen Leena (2010): Xing ja sukulaiset
- Marttinen Tittamari & Salminen Aiju: Ikioma perheeni (Pieni Karhu)
- Vuorinen Katri, Eskola Tiina, Lintunen Martti: Meidän perhe (Pieni Karhu)

KIRJAVINKKEJÄ AIKUISILLE

- Peltomaa Marianne: Matka (Schildt 2000) ja Oikea perhe (Schildt 2002)
- Peuranen A-R (2015): Emil – erään adoption tarina.
- Pärssinen-Hentula Irene, Pietarila Päivi & Hietarinta Sirpa (2007): Matkalla perheeksi. Opas adoptiovanhemmille; adoptiolapsen hakumatka ja ensimmäiset yhteiset päivät lapsen kanssa. (Pelastakaa Lapset ry)
- Sinkkonen J. & Tervonen-Arnkil K. (toim. 2015): Lapsi uusissa oloissa. (Duodecim)

ADOPTOITU LAPSI VARHAISKASVATUKSESSA

Adoptoidun lapsen kanssa olisi hyvä olla riittävän pitkään kotona, jotta kiintymyssuhde ehtii kunolla syntyä ja lujittua vanhempiin ennen kuin lapsi siirtyy varhaiskasvatukseen piiriin. Monelle adoptoidulle lapselle vuosi uudessa kodissa voi olla liian lyhyt aika, eikä kiintymyssuhde ehdi kunolla rakentua uusien vanhempien kanssa. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatukseen tulee päiväkodissa miettiä tarkkaan, minkälainen ryhmä lapselle on paras, vaikka suoranaisesti erityisen tuen tarvetta adoptoidulla lapsella ei olisikaan. Henkilökunnan riittävä resursointi, avustaja ryhmässä, pienennetty ryhmä tai integroitu erityisryhmä voivat olla adoptoidulle lapselle paras vaihtoehto. Lisäksi **lapselle tulee luoda turvalliset ja pitkäaikaiset aikuissuhteet ryhmässä** ja näin ollen välttää ryhmävaihdoksia tai henkilökuntamuutoksia vuosittain.

Varhaiskasvatus on suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajan kanssa. Lisäksi varhaiskasvatus nähdään lasten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevänä palveluna. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on myös tukea lapsen huoltajaa kasvatustyössä⁵.

Lapsi otti ryhmänsä aikuiset heti omakseen ja tarvitsi läheisyyttä tosi paljon. Sinikkyyttä sylin raivaamiseen itselleen löytyi alusta alkaen ja edelleen.
- Lastentarhanopettaja, Pohjois-Suomi

Varhaiskasvatuksen aloitus on iso muutos kaikille lapsille. Lapsen täytyy irrottaa ote vanhemmasta ja vanhempien lapsestaan. Adoptoidulle lapselle muutos on usein vieläkin isompi hänen aiemmin elämässään kokemiensa muutosten vuoksi. **Uusi tilanne voi merkitä lapselle totaalista kaaosta, täydellistä ennustamattomuutta sekä kaiken tutun menettämistä.**

Lastentarhanopettaja ei ole ottanut adoptiota mitenkään esiin, mikä kyllä mielestäni oli hieman outoa. Onko hänellä niin hyvät tiedot aiheesta vai eikö hän edes tiedä, että adoptiolapsella saattaa olla adoptiotaustasta johtuvia "asioita"? Kun hän ei ole mitenkään osoittanut kiinnostustaan, olen itse myös ollut hieman arka "nostamaan kulanmurua jalustalle".
- Äiti, lapsi 2v

Erotilanteita kokeneet ja vaihtuvien hoitajien hoivaa saaneet lapset ovat usein kehittäneet käyttäytymismallin, jossa he ovat jatkuvasti varuillaan. Pieninkin impulssi saattaa käynnistää lapsessa kaikki turvatoimet. Tästä syystä on erittäin tärkeää panostaa varhaiskasvatuksen aloitusvaiheeseen. **Hyväl-**

lä alulla on ratkaisevan suuri merkitys sille, miten turvalliseksi lapsi kokee olonsa perhepäivähoidossa tai päiväkodissa, ja myöhemmin esikoulussa ja koulussa.

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteutumiseksi varhaiskasvatuksen henkilöstö laatii jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman yhdessä lapsen huoltajan kanssa. Suunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan lähtökohdaksi pedagogiselle toiminnalle. Lapsen mielipide ja toiveet ikätason mukaan tulee selvittää ja huomioida suunnitelmassa. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Varhaiskasvatussuunnitelma on dokumentti, johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa **kuvataan lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet**. Lisäksi huomioidaan myös lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta⁵. Varhaiskasvatuksessa on monenlaisia lapsia, ja kaikkien tarpeisiin tulee vastata. Adoptoitujen lasten pitäminen omana erityisryhmänään saattaa tuntua epäreilulta muita lapsia kohtaan. Tavoitteena kuitenkin on **auttaa henkilökuntaa ymmärtämään adoptiolasten ja -perheiden haasteita**.

⁵ OPH: Vasu 2016, 14

YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA

Vanhemmat pohtivat usein, mikä varhaiskasvatusmuoto olisi sopivin adoptiolapselle. Perhepäivähoidon pieni ryhmäkoko ja intiimi tunnelma ovat suuria etuja. Toisaalta isossa päiväkodissa voi olla monenlaista osaamista ja useampia koulutettuja ammattilaisia. Tästä voi olla hyötyä, jos lapsella ilmenee tarvetta erityistukeen. Yhtä oikeaa ratkaisua ei ole, joten on hyvä, jos henkilökunta voi auttaa vanhempia valinnan tekemisessä.

Varhaiskasvatuksessa tehtävä yhteistyö henkilöstön ja lapsen vanhempien kesken on erittäin tärkeää. Sen tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Keskeisellä sijalla ovat luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja molemminpuolinen kunnioitus. Kasvatusyhteistyössä tulee huomioida **perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittävät kysymykset**. Yhteistyön merkitys kodin ja varhaiskasvatuksen välillä on erityisen tärkeää erilaisissa siirtymävaiheissa, kuten esimerkiksi lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetusta.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön kannalta on hyvä, että henkilökunnalla on **tietämystä adoptoitujen lasten mahdollisista erityishaasteista**. Joskus adoptiovanhemmat pohtivat sitä, kiintyykö lapsi päivähoitossa liikaa hoitajaansa tai korvaako hoitaja vanhemman kiintymyssuhteessa. Kiintymyssuhdeasiantuntijat ovat kuitenkin sitä mieltä, että adoptoitu lapsi hyötyy toimivista ja läheisistä ihmissuhteista myös päivähoitohenkilöstön kanssa. On ensiarvoisen tärkeää, että vanhempien ja hoitajien välillä on toimiva keskusteluyhteys, joka mahdollistaa rehellisen keskustelun ja yhteisen pohdinnan kunkin lapsen kannalta parhaiden toimintamenetelmien löytämiseksi. Adoptoidut lapset tarvitsevat rakkauden lisäksi myös selkeät rajat ja päivittäiset rutiinit turvallisuuden tunteen syntymiseksi.

ALOITUSKESKUSTELU ENNEN VARHAISKASVATUKSEN ALOITTAMISTA

Varhaiskasvatuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen henkilöstö kutsuu vanhemmat aloituskeskusteluun, jossa kerätään tärkeää tietoa lapsesta ja hänen aiemmista kehitysvaiheistaan. Keskustelussa kannattaa miettiä, **millaiset asiat lapsen elämästä on tarpeen tuoda esille ja mitkä ovat perheen sisäisiä asioita**. Keskustelua suunniteltaessa on pohdittava myös **lapsen yksityisyyden suojaa**. Edellä mainitut seikat on hyvä kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan lapsen taustatiedoiksi. Aloituskeskustelussa on syytä miettiä yhteisiä sopimuksia ja kasvatuskäytäntöjä vanhempien kanssa, sekä sopia lapsen tutustumiskäynneistä hoitopaikassa ennen kuin varsinainen varhaiskasvatus alkaa.

Lapsen fyysiseen terveydentilaan liittyen on hyvä keskustella päivittäiseen hoitoon vaikuttavista seikoista. Joissakin tapauksissa lapsi saattaa olla esimerkiksi B-hepatiitin kantaja, jolloin on tärkeää, että

henkilökunnalla on tarvittava tietämys sairaudesta lapsiryhmässä toimimisen kannalta. Myös mustelmaa muistuttavista mongoliläiskistä (mongolitäplä, eng. Mongolian spot) on hyvä olla tietoinen etukäteen, jotta väärinkäsityksiltä voidaan välttyä. Nämä luomen tapaiset, useimmiten takapuolen ja alaselän alueella sijaitsevat joskus suurehkotkin pigmenttimuutokset iholla ovat tavallisia erityisesti syntyperältään aasialaisilla, afrikkalaisilla ja latinalaisamerikkalaisilla lapsilla.

Vanhempien kanssa käytävä alkukeskustelu antaa hyvän mahdollisuuden perheen ja varhaiskasvatushenkilöstön keskinäiseen tutustumiseen. Samat yhteistyön perusperiaatteet, jotka koskevat muita vanhempia, koskevat myös adoptiovanhempia. On tärkeää luoda avoin keskusteluilmapiiri, jossa myös vaikeampia asioita voidaan luottamuksellisesti käsitellä. Kun vanhemmat kuvailevat lasta, on henkilökunnan **hyvä tukea vahvuuksien löytämistä** ja tarvittaessa auttaa vanhempia **huomaamaan myönteisiä piirteitä** niin lapsessa kuin heissä itsessään vanhempina.

Keskustelun aikana on hyvä tuoda esiin, miten vanhemmat voivat **auttaa lasta valmistautumaan** varhaiskasvatukseen aloitukseen ja ennakoimaan tulossa olevia muutoksia. Vanhemmat voivat auttaa lasta kertomalla lapselle päivähoitopaikasta ja sen henkilökunnasta esimerkiksi valokuvien avulla. Vanhemmat voivat esimerkiksi ottaa valokuvia ryhmän aikuisista ja varhaiskasvatuksen fyysisestä oppimisympäristöstä, niin sisä- kuin ulkotiloistakin, ilman lapsia. Kuvien avulla vanhemmat voivat kertoa tulevasta päivähoitopaikasta ja sen aikuisista lapselleen. Yhdessä lapsen kanssa voidaan laskea öitä päivähoitotoimintoihin. Lisäksi lapsen tutustuminen tulevaan ryhmään ja päiväkotiin / perhepäivähoitoon yhdessä lapsen vanhempien kanssa tulee sopia riittävän pitkäksi ja joustavasti toteutettavaksi.

KOTIKÄYNTI

Kotikäynti ennen varhaiskasvatukseen aloitusta on osoittautunut hyödylliseksi niin lapsille kuin kallelle yhteistyölle vanhempien kanssa. Jos käytössä on omahoitajamalli (ks. seuraava luku), on omahoitajan vierailu perheen kotona erityisen hyvä lapsen päivähoitossa kokeman perusturvallisuuden kannalta. Silloin lapselle selkenee, että vanhemmat ja henkilökunta tuntevat toisensa, ja erityisesti lapsen tulevan omahoitajan. **Lapsen on tällöin helpompi luottaa uuteen aikuiseen elämässään ja henkilökunnan on helpompi ymmärtää lapsen ja perheen elämää.** Kotikäynnin yhteydessä voidaan käydä myös aloituskeskustelu. Kun aloituskeskustelu käydään kotona, on hoitajalla hyvä olla valokuvia mukana fyysisestä oppimisympäristöstä sekä ryhmän henkilökunnasta, jos lapsi on aloittamassa varhaiskasvatukseen päiväkodissa. Kuvien avulla on helppo kertoa tulevasta hoitopaikasta niin lapselle itselleen kuin myös vanhemmille.

Kunnissa, joissa perheille on tarjottu kotikäyntejä, on saatu positiivisia kokemuksia. Kotikäynnit ovat vapaaehtoisia, mutta useimmat vanhemmat kutsuvat varhaiskasvatukseen henkilöstöä mielellään kotikäynnille. **Kun lapsi saa tutustua uuteen aikuiseen turvallisessa kotiympäristössä,** on hänen helpompi tuntea turvallisuutta myös päivähoitopaikassa.

VASTUUKASVATTAJA

Joiissakin varhaiskasvatuksen yksiköissä on käytössä vastuukasvattaja tai omahoitajamalli. Vastuukasvattajuus tai omahoitajuus varhaiskasvatuksen arjessa tarkoittaa sitä, että lapselle on päiväkodissa nimetty oma työntekijä, joka sitoutuu ottamaan vastuun lapsesta hoitopäivän ajaksi oman työaikansa puitteissa. **Lapsen vastuukasvattaja on turvallinen aikuinen, joka luo vahvimman vuorovaikutussuhteen lapseen ja hänen perheeseensä.** Vastuukasvattajamenetelmällä pyritään tukemaan lapsen sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja auttamaan lasta sopeutumaan päiväkodin ympäristöön.

Vastuukasvattajuus muokkaantuu jokaisen lapsiryhmän mukaan ja päiväkodin on hyvä luoda yhteisiä sääntöjä, miten työyksikössä vastuukasvattajuus toteutetaan. Esimerkiksi hoitopaikan henkilöstön parista kannattaa nimetä työntekijä, joka ottaa päävastuun lapsen päivähoidon aloituksesta. Henkilöstövaihdokset eivät ole koskaan hyväksi lapsille, ja **adoptoidut lapset voivat olla erityisen haavoittuvaisia hoitajien vaihtuessa.** Vastuukasvattajuus muokkaantuu lasten iän, lukumäärän ja tiimin jäsenten lukumäärän mukaan. Tärkeintä on, että koko tiimi sitoutuu menetelmään ja toimii sen mukaan. Vastuukasvattajamenetelmä vaatii vastuukasvattajan omaa ja tiimin jatkuvaa reflektointia.

Vastuukasvattajan työajat ja lapsen hoitoajat ovat hyvä sovittaa yhteen, jotta varsinkin hoidon alkuvaiheessa vastuukasvattaja on vastaanottamassa lasta vastaan hänen tullessaan aamulla hoitoon. Työläältäkin vaikuttava järjestely maksaa vaivan, sillä pitkällä tähtäimellä se lisää lapsen luottamusta ja turvallisuuden kokemusta päivähoidossa. Vastuukasvattajan on todettu olevan avainasemassa pienten lasten turvallisuuden kokemuksissa. **Tukeutuminen yhteen henkilöön voi auttaa lasta paremmin kestämään eroa vanhemmasta.** Adoptoitujen lasten kohdalla vastuukasvattajakäytäntöä olisi hyvä noudattaa riippumatta lapsen iästä. Lapsi tarvitsee kokemuksia, jotka tekevät päivähoitoajan hänelle niin turvalliseksi kuin suinkin mahdollista.

KIRJAVINKKI

- Salminen E. & Tynnen K. 2011: Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Pedatieto.

TUTUSTUMINEN JA TOTUTTAUTUMINEN VARHAISKASVATUKSEN RYHMÄÄN

Varhaiskasvatuksen **tutustumisvaiheen tulee olla riittävän pitkä** ja aluksi voi olla hyvä, että lapsen vanhempi on lapsen mukana koko ajan. Pikkuhiljaa vanhemman mukana olemisen aikaa lyhennetään. Ajan pituus on aina lapsikohtaista; 2-6 viikon totutteluvaihe on aika tavallinen. Joustavuus tässä vaiheessa on olennaista, ja on **parempi ottaa tarvittaessa askel taaksepäin** kuin edetä "normaalitahtia". Totutteluvaiheessa lapsi tutustuu ympäristöön ja rutiineihin sekä uusiin lapsiin ja aikuisiin. Ennustettavuus on adoptiolapsille erittäin tärkeää. Alussa esimerkiksi **kuvatuki ja strukturoitu kuvitettu päivä- ja viikko-ohjelma** sekä ryhmän aikuisten valokuvat voivat olla hyväksi avuksi lapselle päivärutiinien hahmottamisessa.

Jotkut adoptiolapset vaikuttavat päivähoiton aloittaessaan solahtavan uuteen tilanteeseen kuin vettä vaan, eivätkä ikävöi lainkaan vanhempiaan. Tällöin on hyvä miettiä, onko lapsi ollenkaan valmis aloittamaan päivähoitoa, sillä **kiintymyssuhteen syntymisen merkki on eroahdistus omista vanhemmista**. Useimmat adoptiovanhemmat ovat tietoisia kiintymyssuhteen merkityksestä ja sen kehittymisen vaatimasta ajasta. Heillä voi kuitenkin olla vaihtelevia näkemyksiä siitä, milloin on sopiva aika aloittaa päivähoito. Joskus päivähoito on perheen tilanteen takia kuitenkin aloitettava, vaikka lapsi ei olisi siihen vielä valmis. Tämä vaatii sekä henkilökunnalta että vanhemmilta **vielä enemmän panostusta** lapsen ja vanhempien välisen kiintymyssuhteen tukemiseen. Vanhempien kanssa on hyvä keskustella heidän mahdollisuuksistaan lykätä päivähoiton aloitusta vielä esimerkiksi puolella vuodella tai vuodella.

Vanhempia voi pyytää tuomaan hoitopaikkaan muovitetun valokuvan perheestä tai vanhemmista, jota lapsi voi päivän mittaan käydä katsomassa. Tämä lisää lapsen turvallisuuden tunnetta ja **auttaa lasta pitämään poissaolevan vanhemman mielessään**. Myös jokin muu ns. **siirtymäobjekti**, esimerkiksi vanhemman huivi tai muu esine lapsen naulakossa, voi helpottaa lapsen kokemaa ahdistusta tai ikävää. Joillekin lapsille oma nalle tai unikaveri on tärkeä turvallisuuden tuoja esimerkiksi lepoaikaan.

Vinkkejä varhaiskeskustelussa läpikäytäväksi asioiksi

- Minkä ikäisenä lapsi on tullut perheeseen ja missä hän on asunut ennen sitä?
- Kuinka monta hoitajaa lapsella on ollut?
- Lapsen fyysinen terveys (mahdolliset terveydelliset erityistarpeet, loiset, mongoliläiskät, allergiat, infektiot, ruoka-aineyleherkkyydet)
- Lapsen sopeutuminen perheeseen
- Kiintymyssuhde (ketkä ovat lapsen tärkeät läheiset)
- Separaatiokokemukset ennen adoptiota ja perheessä olon aikana
- Miten lapsi reagoi ollessaan surullinen, iloinen, ikävissään, satuttaessaan itsensä?
- Millaisia kokemuksia lapsella on ryhmässä olemisesta?
- Onko vanhemmilla lapseen tai päivähoidon aloitukseen liittyviä huolia? Minkälaista tukea vanhemmat toivovat? Onko perheellä muuta tukea saatavissa? Onko lapsella todettu olevan erityisen tuen tarvetta?
- Missä kielen kehityksen vaiheessa lapsi on vanhempien käsityksen mukaan? Millä osa-alueilla lapsi tarvitsisi erityisesti tukea kielen suhteen?
- Miten lasta on valmisteltu päivähoiton aloitukseen?
- Miten vanhemmat toivovat adoption huomioimista päivähoidossa?
- Miten lapsen kanssa voi keskustella adoptiosta, syntymämaasta tai lapsen biologisesta perheestä? Millaisia sanoja perhe käyttää lapselle tärkeistä ihmisistä ja asioista?
- Mitä muille lapsille tai vanhemmille voi kertoa lapsen taustasta?
- Halutaanko lapsen synnyinmaan kulttuuria tuoda esille ja miten se voitaisiin mahdollisesti toteuttaa?
- Millainen käytäntö päivähoitopaikassa on kiusaamisen suhteen?
- Miten vanhemmat ja henkilökunta näkevät kasvatuskumppanuuden käytännössä? Miten se voisi toteutua parhaite?

ADOPTOITU LAPSI RYHMÄSSÄ

Lapsiryhmä tuo joillekin adoptiilapsille mieleen lastenkodin ja saattaa siten herättää voimakkaita tunteita. **Lapsi voi palata takaisin vanhoihin käyttäytymismalleihin ja ottaa käyttöön eloonjäämisstrategiat**, jotka olivat aikaisemmissa olosuhteissa välttämättömiä. Perheessä ja lapsiryhmässä nämä strategiat ovat hajottavia ja häiritseviä sekä lapselle itselleen että muille.

Menetyksiä kokenut ja siksi aina jonkinasteisia kiintymyssuhdevaikeuksia kokeva lapsi tarvitsee selkeät rajat. Lapselle tulee ilmaista häneen kohdistuvat odotukset selkeästi – aina ne eivät voi olla täysin iänmukaisia, mutta lapsen tulee olla niistä tietoinen. Toistuvat päivärutiinit luovat turvallisuutta. Suurempi vapaus voi sopia lapselle, jolla on ollut turvalliset varhaisvaiheet. Sen sijaan aikaisemmin kiintymyssuhdevaurioita kokenut lapsi **tarvitsee usein selkeän struktuurin aikuiselta**, joka näin toimien auttaa lasta selviytymään säännöistä ja tasoittaa haasteita, joita lapsi kohtaa matkallaan toisia kohti. Lapsi tarvitsee **ärsyyntymisen sijaan empaattista kohtelua** tilanteissa, joissa häntä joudutaan rajoittamaan. Näitä tilanteita voi olla usein. Anna lapsen kokea tekojensa seuraukset, mutta **älä jätä häntä yksin**.

Lapsen kokema eroahdistus voi aiheuttaa esimerkiksi vetäytymistä, pelkoa ja häpeää. Sisäänpäin kääntynyttä lasta tulee houkutella muiden ihmisten yhteyteen. Lapselle tulee suoda varovasti, mutta päättäväisesti aikuisen huomiota yhä uudelleen. **Lapselle pitää osoittaa, että hän on väärässä uskoessaan, ettei kukaan tarvitse häntä eikä hän tarvitse ketään**. Kun lapsi riittävän monta kertaa houkutellaan mukaan, hänen seuraansa hakeudutaan ja hänen kanssaan halutaan olla, ei hän enää voi vastustaa kiusausta tulla kontaktiin. Vähitellen lapsen kokema arvottomuuden tunne alkaa väistyä ja tilalle tulee tunne siitä, että hän on arvokas yksilö.

Emman aloitus päivähoidossa oli vaikea. Erityisesti häntä kauhistuttivat päiväunet. Hän tarvitsi päiväunia, koska oli vain 2-vuotias, mutta ei kyennyt pitkästä totuttelusta huolimatta tuntemaan oloaan turvalliseksi. Lepohuone sai Emman kauhun valtaan ja meistä tuntui, että se muistutti häntä jostain aikaisemmin koetusta, vaikka hän oli vain 11 kuukauden ikäinen tullessaan meille. Hän vetäytyi kuoreensa, ei antanut kenenkään lohduttaa ja itki, kunnes nukahti. Hän ei osallistunut mihinkään päiväkodin aktiiviteetteihin. Kotona hän istui sohvan nurkassa ja näytti surkealta. Meidän oli pakko siirtyä puolipäivähoitoon. Hitaasti mutta varmasti saimme takaisin iloisen tyttömme, joka edelleen kolmen vuoden jälkeen on herkkä muutoksille, ja jonka täytyy aina tietää, mitä tulee tapahtumaan.

- Isä, lapsi 4 v

KUVAT ARJEN APUNA VARHAISKASVATUKSESSA

Kuvatukea ja kuvakommunikointia kannattaa käyttää päivärutiinien kuvaamisen ja kommunikaation tukena varhaiskasvatuksen ryhmissä. Kansainvälisesti adoptoidulle lapselle kuvat voivat olla erityisen hyödyllisiä hänen opetellessaan uutta äidinkieltään. Kuvatuella voidaan kuvittaa päivän ja viikon tärkeät tapahtumat, mikä tuo **toimintaan ennakoitavuutta ja turvallisuutta**. Kuvakommunikointi tarkoittaa kuvasymbolien käyttöä puheen ja sanattoman viestinnän rinnalla. Kuvalla viitataan asiaan, jota ei pysty sanallisesti tai sanattomasti ilmaisemaan. Lisäksi kuva on **keino havainnollistaa sisältöä**, jonka ymmärtäminen puhutussa tai kirjoitetussa muodossa on vaikeaa. Kuvaviestintä voi tapahtua yhdellä tai useammalla kuvalla. Kuvakommunikointi voi perustua avainsanojen käyttöön: yhdellä kuvalla ilmaistaan asia, johon viesti liittyy⁶. Kuvatuen avulla voidaan harjoitella myös **vuorovaikutustaitoja**, ja vuorovaikutus puolestaan kasvattaa lapsen luottamusta toisiin ihmisiin. Lisäksi kuvatuen avulla lapsi saa itseään ymmärretyksi ja kykenee ilmaisemaan erilaisia tarpeitaan.

Kuvalliset sanastot voidaan koota esimerkiksi kommunikaatiotaululle tai kommunikaatiokansioon. **Kommunikaatiotaulut** ovat aihe- tai tilannekohtaisia keskustelusanastoja, ja kerronta tapahtuu avainsanoilla. Uutta äidinkieltään opettelevalle adoptoidulle lapselle kommunikaatiotaulujen avulla voidaan jäsentää toimintaa, ja samalla ne auttavat lasta **eri osavaiheiden ymmärtämisessä**. Esimerkiksi erilaisista leikeistä voidaan tehdä kommunikaatiotauluja, joihin kerätään kyseisen leikin avainsanat ja/tai leikkiteot, ja näin saadaan leikki alulle ilman puhettakin. Tauluilla voidaan rikastuttaa leikin sisältöä, jos adoptoidun lapsen sanavarasto on vielä kovin suppea. Omatoimista pukeutumista tukevaa kuvallista toimintaohjetta voidaan lisäksi käyttää **muistin tukena**; mitä vaatetta pitää pukea päälle ja missä järjestyksessä. Samalla voidaan myös harjoitella vaatteiden nimeämistä⁶.

⁶ Papunet: <http://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>

LEIKKI

Lapsi oppii leikissä loogista ajattelua, ongelmanratkaisua ja sosiaalisia taitoja: kommunikoidaan, neuvottelemaan ja katsomaan asioita toisen näkökulmasta. Lisäksi tunteiden käsittely ja luovuus kuuluvat oleellisena osana leikkiin. Myöhemmin koulussa lapsi tarvitsee näitä leikissä oppimiaan taitoja, kuten käsitteiden hallintaa ja kerronnallisuutta sekä vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitoja.

Joidenkin adoptoitujen lasten on alussa vaikea löytää tie leikin lumottuun maailmaan.

Joskus lastenkodissa on ollut vain vähän mahdollisuuksia leikkiin. Lastenkodit ovat usein erillään muusta maailmasta. Eristäytyminen on passivoivaa, ja stimuloivat ja leikkiin houkuttelevat kokemukset ovat voineet puuttua. Ehkä lapsella ei yksinkertaisesti ole ollut aikaa leikkiin. Sijaisperheessä asuneella lapsella on voinut olla iso vastuu arjessa ja vain vähän vapaa-aikaa. Lapsen voi olla vaikea keskittyä leikkiin, tai into loppuu heti alkuunsa. Lapsi voi tarvita aikuisen apua alkuun pääsemiseksi tai siihen, että leikki voisi jatkua.

Joskus kiintymyssuhdevaikeuksia kokeva lapsi ei kykene nauttimaan hauskoista asioista.

Hauskanpidon sijaan lapsi alkaakin sabotoida leikkiä, ruokailua, satuhetkeä tai muuta mukavaa tekemistä. Varhaislapsuuden aikaiset vastaamattomat tarpeet aiheuttavat ihmisessä syvää häpeän ja arvottomuuden tunnetta. Tällöin on vaikea antaa itselleen lupaa iloita asioista, jotka tuntuvat hyviltä. Nämä lapset tarvitsevat usein ammattiapua, sillä separaatioista aiheutuneet traumat ovat iskostuneet syvälle lapseen. Varhaiskasvatuksessakin kannattaa nauttia niistä hetkistä, jolloin lapsi antautuu hauskanpidolle, ja toisaalta olla lapsen saatavilla, kun huonompi hetki koittaa.

Eräs leikkiä hankaloittava tekijä on **kieli**. Adoptoiduille lapsille on tavallista, että he eivät pysy leikissä mukana, koska he eivät ole ymmärtäneet tai kuunnelleet leikin sääntöjä. He ovat sen sijaan katsoneet mallia muista lapsista. Jälkeenpäin selviää, että he eivät ole lainkaan ymmärtäneet, mistä leikissä oli kyse, vaikka he itse kokivat ymmärtäneensä. Henkilökunnan on hyvä olla terveellä tavalla epäileväinen lapsen kielitaidon suhteen. Yleisten ohjeiden jälkeen voi erikseen tarkistaa lapselta, onko hän sisäistänyt leikin idean.

Leikin tueksi voi tehdä eri leikeistä kommunikaatiotauluja, joihin on koottu leikkien keskeisiä leikkitekoja. Näin mahdollistetaan myös niiden lasten leikin eteneminen ja leikin kehittäminen yhdessä toisten lasten kanssa, joilla vielä sanavarasto ja kielitaito ovat heikot. Lisäksi on tärkeää, että **aikuinen on alkuun leikeissä mukana ohjaamassa** leikin etenemistä. Kun lapsen leikkitaidot, ajattelu ja kieli kehittyvät, aikuinen voi jättäytyä hiljalleen leikistä sivummalle.

⁷ Aivoliitto; http://www.kielipolku.fi/kielipolku/lapsuus/leikki_on_lapselle_toiminta_numero_yksi

Vuorovaikutusleikin avulla voidaan tietoisesti houkutella esiin pientä lasta. Leikin avulla voidaan vastata lapsen tarpeeseen tulla nähdyksi, kuulluksi ja kohdatuksi. Voidaan esimerkiksi hoivata käsiä ja jalkoja, rasvata niitä hellästi ja osoittaa lapselle, kuinka tärkeää hänen hyvinvointinsa on. Myös eskari-ikäisen kanssa voi rakentaa käsitornia ja leikkiä kukkuu-leikkiä. Aikuinen voi puhalltaa lapselle saippuakuplia ja hurrata, kun lapsi onnistuu puhkaisemaan kuplan. Lapsen tukkaa voi varovasti harjata ja tehdä hienon kampauksen. Lasta voi keinuttaa lakanassa, kätkeä pumpulipalloja vuoroin lapseen ja aikuiseen, leikkiä piilosta ja tulla löydetyksi yhä uudelleen – näillä leikeillä on **eheyttävä vaikutus lapsen vaurioituneeseen minäkuvaan.** Nämä tervehdyttävät, yksinkertaiset yhteisleikit sopivat hyvin myös ryhmässä leikittäviksi. Ne voivat auttaa erityisesti ryhmän uutta ja epävarmaa lasta. Kosketuksen eteenpäin lähettäminen on hauska leikki: vuorotellen laitetaan eteenpäin kosketus, joka tuntuu hyvältä. Voidaan olla piirissä käsi kädessä ja yrittää pitää ilmapallo ilmassa. Voidaan istua lattialle ja laittaa lakana kaikkien jalkojen päälle ja alkaa etsiä varpaita. On paljon hyviä leikkejä, jotka houkuttelevat läheisyyteen ja välittävät lapselle aikuisen huolenpitoa. Näistä rakentavista, hoitavista ja terapeuttisista Theraplayn innoittamista vuorovaikutusleikeistä saa lisätietoa internetistä ⁸.

KIRJAVINKKI

- Ann M. Jernberg ja Phyllis B. Booth (2003): Theraplay, vuorovaikutusterapian käsikirja (Psykologien Kustannus Oy)

⁸ <https://www.theraplay.fi>, tai <http://www.iloavanhemmuuteen.fi/vuorovaikutusleikit/>

Lapset leikkivät paljon toisen sisarusparin kanssa nelistään. Tyttö leikkii miehellään myös muiden ryhmän lasten kanssa roolileikkejä, ja ne sujuvat yleensä hyvin. Varsinkin ulkona heidän leikkinsä ovat usein vaeltelua ja toisten leikkien häiritsemistä. Aluksi heidän oli vaikea ymmärtää, että toisten lasten leikkeihin ei voi noin vain mennä mukaan, että toiset lapset kokivat tämän häiritsemisenä.
- Lastentarhanopettaja, Etelä-Suomi

VARAHOITO

Varahoittoa järjestetään pääsääntöisesti perhepäivähoidon lapsille, kun oma perhepäivähoitaja on syystä tai toisesta pois töistä. Perhepäivähoidon varahoito voi olla järjestetty esimerkiksi lähipäiväkodin ryhmiin. Lisäksi monissa kunnissa järjestetään supistettua päivähoitoa lomakausina, jolloin omasta päiväkodista voidaan siirtyä kunnan toiseen päiväkotiin ja lapsen oman ryhmän aikuiset eivät välttämättä ole paikalla. Varahoittoa olisi hyvä välttää, koska lapsi joutuu silloin useimmiten uuden ympäristön lisäksi uusien ihmisten keskelle. Elävä elämä ei vastaa ihanteita, ja varahoidon välttäminen ei aina ole mahdollista. Varmuuden vuoksi olisi hyvä **tutustua etukäteen** varahoitopaikkaan, jos tarve sen käyttämiseen tulee yllättäen. Lasta ei koskaan pitäisi viedä hoitoon ennalta tuntemattomaan paikkaan. **Muutoinkin lasta tulee valmistella tavallisuudesta poikkeaviin tai uusiin tilanteisiin**. Esimerkiksi retkille lähteminen, tai uusi lapsi tai aikuinen ryhmässä saattaa vaatia tilanteen läpikäyntiä. Esimerkiksi ensimmäiselle retkelle voi pyytää adoptoidun lapsen vanhempaa mukaan, jos lapsen tilanne niin vaatii.

VARHAISKASVATUKSEN TUKI

Lapsen kannalta on tärkeää, että varhaiskasvatuksen tuki muodostaa **johdonmukaisen jatku-**
mon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esi- ja perusopetuksen. Varhaiskasvatuksessa tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Lapselle annettava tuki perustuu lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioimiseen varhaiskasvatusryhmässä ja oppimisympäristössä sekä niissä tapahtuviin pedagogisiin ratkaisuihin. Yhteistyö lapsen ja lapsen huoltajien kanssa on erittäin tärkeää tuen tarpeen huomaamisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa. **Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle**. Tarvittaessa myös sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö osallistuu tuen suunnitteluun ja arviointiin. Lapsen tarvitsema tuki, vastuut, työnjako, tukitoimien toteuttamistapa ja arviointi kirjataan päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan eli vasuun ².

Lapsen edun mukaista on, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä. Lapsi voi saada tukea varhaiskasvatuksen lisäksi myös muista lapsi- ja perhepalveluista, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. Huoltajien kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Lisäksi heidän kanssaan sovitaan tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osal-

listuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla, ja myös lapsen ääni kirjataan hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa ⁹.

Jotkut lapset, kuten esimerkiksi vaikeasti vammaiset tai sairaat lapset, voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Pidennetyn oppivelvollisuuden mahdollisuudesta ja sen toteuttamiseen liittyvistä asioista tulee antaa tietoa lapsen huoltajille riittävän ajoissa ⁹.

Monesti on tullut ajateltua, että ihana, kamala kakara! Varsinkin alkuaikoina lapsi osasi viedä monen aikuisen sietokyvyn ääri rajoille rajoja kokeillessaan ja ollen provosoiva. Varmasti hän osin taantui kehityksessään, kun pitkään oli nukahtamisvaikeuksia päiväunille: kaipasi loputtomiin syliä, huiskutti hiuksiaan nenäsa juurella, imi sormiaan ja masturbaatiotakin oli pitkään.
- Lastentarhanopettaja, Pohjois-Suomi

KIRJAVINKKEJÄ LAPSILLE

- Kristiina Louhi: Tomppa ja kissantassut (Tammi)
- Aino Havukainen & Sami Toivonen: Tatu ja Patu päiväkodissa (Otava)
- Katri Kirkkopelto & Mervi Wäre: Oona ja Eetu: Päivä hoidossa (Lasten keskus)
- Sanna Pelliccioni: Onni-poika menee päiväkotiin (Minerva Kustannus oy)
- Pirkko Koskimies: Pupu Tupuna päiväkerhossa (Sanoma Media Finland)
- Julia Breitenöder & Tophaven Manfred: Äidin päivä tarhassa
- Pija Lindenbaum: Kenla ja barbiet
- David Melling: Huuko menee päiväkotiin
- Doris Rübél: Lauri päiväkodissa
- Kerttu Ruuska: Elsa luistelemassa
- Veera Salmi & Elina Warsta: Rebekan rapupäivä
- Helen Stephens: Sanni päiväkodissa
- Hartmut Bieber: Olen jo 2

⁹OPH: Vasu 2016, 52

ADOPTOIDUN LAPSEN KIELI

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen oman syntymäkielen säilyttäminen on usein vaikeaa, sillä lapsi kelää uudessa yhteisössä suhteessa toisiin ihmisiin ja oppii näin ollen uuden ns. adoptiokielen, josta tulee hänen uusi äidinkiелensä.¹⁰

Kansainvälisesti adoptoidun lapsen kielen kehitys erottaa hänet syntyperäisistä suomalaisista ja maahanmuuttajalapsista. **Ensimmäisen kielen kehitys katkeaa kesken** ja lapsi opettelee uuden kielen (tai kaksikielisissä perheissä uudet kielet) uuteen maahan ja perheeseen tultuaan. Adoptiolapsi ei joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta ole kaksikielinen ensimmäisen kiелensä suhteen, vaan **hän todella vaihtaa kielen uuteen**. Siihen, miten pitkälle hän on ensikieltään ehtinyt omaksua, vaikuttavat lapsen iän lisäksi perityt ominaisuudet ja ympäristöstä johtuvat seikat, kuten ravitsemus (myös raskausaikana) ja virikkeet.

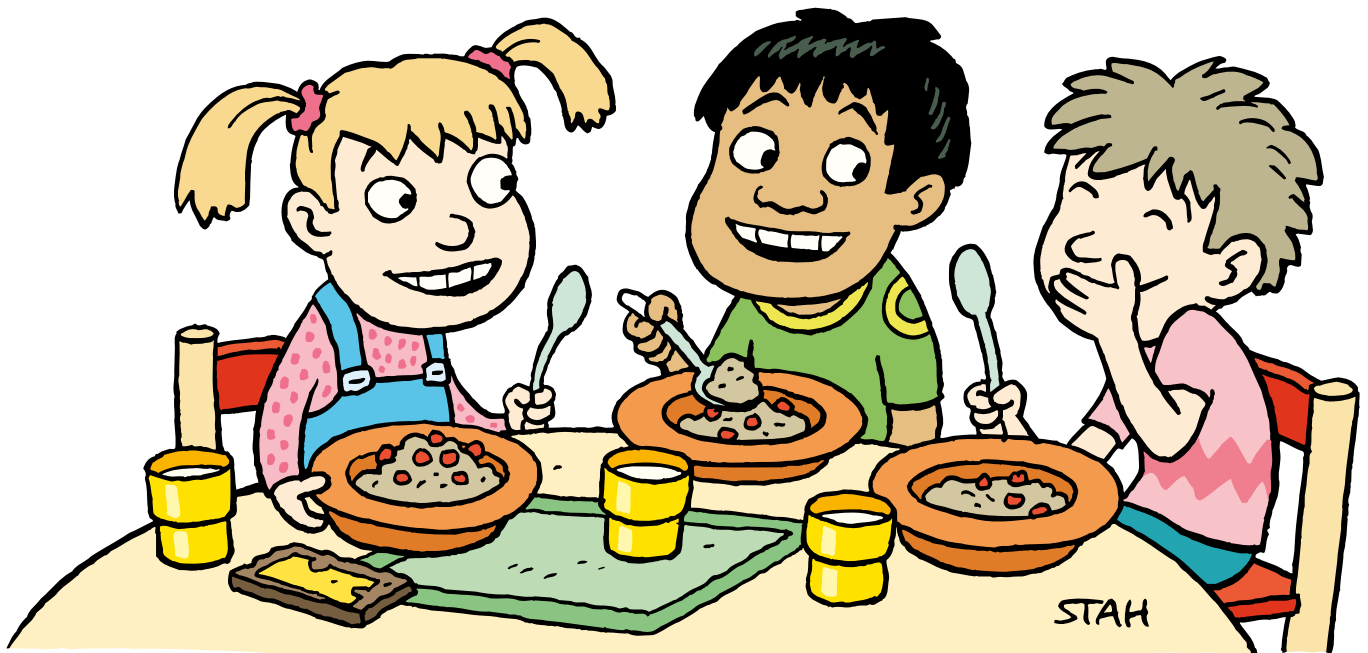
Kielen kehittyminen on monimutkainen prosessi, joka vaatii tietyt biologiset, psykologiset ja ympäristölliset edellytykset. Puutteet millä tahansa edellä mainituilla osa-alueilla saattaa viivästyttää tai aiheuttaa puutteita lapsen kielen kehitykselle. Adoptiolapsen kohdalla mahdollisia kielen kehityksen viivästyymiseen vaikuttavia tekijöitä voivat olla esimerkiksi aliravitsemus tai raskauden aikainen ravintoaineen puutos, vastavuoroisen aikuisen puute tai virikkeiden köyhyys. Lisäksi perintötekijöillä on myös vaikutusta lapsen kielen kehitykseen, ja esimerkiksi lukivaikeudet voivat esiintyä suvuittain¹¹.

Lapsen kielenkehityksen katsotaan alkavan jo raskausaikana, jolloin lapsi oppii kuulemaan kielen äänteitä, painotuksia ja intonaatioita. Kielenkehityksen lisäksi lapsen kehityksen taustalla on perittyjä ominaisuuksia tai raskauden ja varhaislapsuuden tapahtumia, joista välttämättä ei ole tarkempaa tietoa. Osa adoptoiduista lapsista tulee maista, joissa erillistä lastenkulttuuria ei ole, vaan lapset osallistuvat päivittäiseen elämään aikuisen kanssa. Näin lapsen toimintatavat ja siihen liittyvä sanasto vastaavat lapsen syntymämaan ympäristön vaatimuksia¹².

Suurin osa adoptioon päätyvistä lapsista on varhaiskehityksensä aikana laitoshoidossa, jossa lapsen ja aikuisen välisen pysyvän kontaktin syntyminen on vaikeaa, ja lapsen on vaikea saada laitoksen ulkopuolisia kokemuksia. Tutkimusten mukaan laitoshoidossa olleilla lapsilla on suuri riski saada kasvuun, terveyteen tai kehitykseen liittyviä ongelmia. Lasten adoptioikä vaihtelee myös paljon; osa adoptoitavista lapsista tulee uuteen maahan muutaman kuukauden ikäisinä, osa lapsista on jo kouluikäisiä. Lapsen adoptioikä näyttää vaikuttavan kielen kehitykseen ja oppimiseen; laitoshoidon näyttää heikentävän lapsen kielellistä kehitystä muihin ikätovereihin verrattuna, mutta laitoshoidon jälkeen sijoittuminen perhehoitoon auttaa lasta saamaan kiinni ikätovereitaan¹³.

¹⁰ Syntymäkielellä kuvataan sitä ensikieltä, jota lapsi oppii synnyinmaassaan, ja adoptiokieli kuvaa sitä kieltä, jota adoptiolapsi oppii adoption jälkeen, ja josta tulee hänen uusi äidinkiелensä. Kaivosoja-Jukkola 2014, 55.

¹¹ Kaivosoja – Jukkola 2014, 55–56 ¹² Kaivosoja – Jukkola 2014, 56 ¹³ Kaivosoja – Jukkola 2014, 57

Adoptoitu lapsi oppii uutta kieltä uudessa perheessä ja lähiympäristössä luonnollisesti, jolloin **kielen oppiminen muistuttaa syntyperäisen kielenoppijan kielen omaksumista**. Opittava kieli ei kuitenkaan ole adoptoidulle lapselle ensimmäinen kieli, vaan toinen, joskus kolmas tai neljäs kieli. Tästä näkökulmasta käsin kielen oppiminen muistuttaa maahanmuuttajalasten toisen kielen oppimista. Suurin osa adoptoiduista lapsista oppii suhteellisen nopeasti adoptiokielen, mutta tutkimusten mukaan **noin kolmanneksella adoptoiduista on joitakin kielen kehityksen pulmia**. Lapsen, jonka adoptiokielen kehitys ei lähde nopeasti liikkeelle, tulisi saada välittömästi tukea kielen kehitykseensä¹⁴.

Kielitaito voidaan karkeasti jakaa sosiaaliseen ja akateemiseen kielitaitoon. **Sosiaalisella kielitaidolla** tarkoitetaan yksilön kykyä käyttää kieltä sujuvasti ja puhua arkisista asioista tilanteissa, jotka eivät ole älyllisesti erityisen vaativia ja kommunikaatiotilanteissa saatavat vihjeet helpottavat viestintää. Sosiaalinen kielitaito kehittyy toisen kielen oppijalla akateemista kielitaitoa nopeammin ja helpommin. **Akateeminen kielitaito** pitää sisällään mm. sanavaraston laajuuden, vaikeiden ja monimutkaisten lauserakenteiden hallinnan, kyvyn hallita synonyymeja ja ratkaista kielen avulla ongelmia. Akateemisen kielitaidon saavuttamiseen kuuluu toisen kielen oppijalta vuosia. Koska sosiaalinen kielitaito kehittyy nopeammin kuin akateeminen kielitaito, saattaa tulla tilanteita, joissa esimerkiksi opettaja ei usko, että lapsi ei ymmärrä lukemaansa, vaikka pystyykin keskustelemaan asioista sujuvasti. **Sosiaalisen kielitaidon perusteella syntyy helposti virheellinen kuva adoptoidun lapsen kielitaidosta**. Akateemisen kielitaidon tasolla on suora yhteys kouluoppimiseen, kun taas sosiaalinen kielitaito ei siihen vaikuta. Sekä adoptiovanhempien että varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on edistää lapsen kielen kehittymistä monipuoliseksi ja että lapsi oppii tavalliset peruskäsitteet¹⁵.

¹⁴ Kaivosoja- Jukkola 2014, 57-58

¹⁵ Kaivosoja - Jukkola 2014, 58 - 59

He molemmat tarvitsevat paljon aikuisen tukea päivän tilanteissa ja vaikuttavat hieman ikäistään nuoremmilta. Tytön on vaikea keskittyä pidempiä aikoja. Hän on monissa tilanteissa omaehtoinen ja välillä hänen on vaikea mukautua sääntöihin. Hän tuntuu usein varuillaan olevalta, välillä myös vajoaa omiin maailmoihinsa. Tyttö kyselee paljon, aivan kuin kyselyssä oleva lapsi. Kysymysketjut jatkuvat, ja hän kysyy paljon asioita, joihin hän kyllä tietää vastauksen.
- Lastentarhanopettaja, Etelä-Suomi

Varhaiskasvatuksen alkaessa turvallisuus ja ymmärretyksi tuleminen puolin ja toisin on kaikkein tärkeintä. Mikäli lapsen kielen omaksuminen on vielä alkuvaiheessa, hänen kanssaan **käytettävää kieltä kannattaa yksinkertaistaa** mm. siten, että puhutaan selkeitä ja yksinkertaisia lauseita ja että samasta asiasta käytetään aluksi vain yhtä termiä (vrt. ystävä, kaveri, toveri). Lisäksi käytössä voi olla puheen tukena myös kuvia ja muita keinoja viestien selkeyttämiseen. Alkuun myös toiminnan ohjeistus kannattaa kuvittaa. **Adoptoiduille lapsille ei ole olemassa spesifiä kielitestiä**, jolla kielitaitoa voisi mitata. Puhuttuun kieleen ja käsitteisiin on kuitenkin hyvä kiinnittää huomiota koko varhaiskasvatuksen ajan, sillä kieli on hyvin keskeinen ajattelun ja selviytymisen elementti. Adoptoidun lapsen kielen kehityksen **arvioinnissa voidaan käyttää apuna** esimerkiksi Pienten kielireppua (1-6v.), Kettu-testiä (3-6v.) Repun Takanassa -testiä (5v.), ja Lauran päivä -materiaalia (6 v.).

Kielen kehityksen edetessä on hyvä tarkastaa lapselta, mitä hän on ymmärtänyt esimerkiksi annetusta ohjeesta. Lapsiryhmässä on mahdollista mennä muiden mukana tilanteesta toiseen sisäistämättä puhetta. Lasta voi aktiivisesti houkuttaa nimeämään asioita ja käyttämään kieltä erilaisissa tilanteissa. Pelaaminen (esimerkiksi Junior-Alias) tuo hyvää harjoitusta puheen tuottamiseen ja ymmärtämiseen. Vaikeita asioita ovat usein **abstraktit käsitteet** sekä ajan ja paikan määreet. Myös **tunteiden nimeäminen** on monille adoptoiduille lapsille haasteellista, sillä heillä ei useinkaan ole perheessä kasvaneiden lasten tapaan ollut aikuista vierellä tunnistamassa ja nimeämässä kokemuksia. Lasten kanssa voi konkreettisesti leikkiä tilanteita, joissa roolihahmot ovat iloisia, hämmästyneitä, kateellisia tai allapäin.

Kirjojen ääneen lukeminen on hyväksi kaikille lapsille, mutta kieltä vielä opettelevat adoptoidut lapset saattavat hyötyä eniten ikäisiään nuoremmille lapsille suunnatuista kirjoista ja tarinoista. Liian pitkät ja monimutkaiset sadut eivät kuullun ymmärtämisen vaikeuksien vuoksi jaksa kiinnostaa. Alkuvaiheessa tarinoiden ymmärtämistä helpottaa, jos aikuinen ei lue niitä suoraan kirjasta, vaan kertoo lapselle omin sanoin. Kerrollisena menetelmänä voi käyttää esimerkiksi Seitsemän minuuttia sadulle -menetelmää. Siinä **selkokielineen satu** jaetaan ensin kotiin luettavaksi, ja seuraavana päivänä satu esitetään esimerkiksi nukketheaterin tai pöytäteatterin keinoin lapsille. Tämän jälkeen lapset saavat esittää saman sadun ja kertoa omin sanoin. Satu kirjoitetaan lapsen omaan vihkoon niin kuin lapsi sen kertoo. Tämän jälkeen kysytään salapoliisikysymyksiä – eli kysellään sadun sisällöstä, ja kirjataan lapsen vastaukset sellaisenaan lapsen vihkoon. Lopuksi lapsi saa vielä piirtää sadusta vihkoonsa. Myös **muuta kerronnallisia menetelmiä**, kuten sadutusta ja kuvasta kerrontaa kannattaa käyttää lapsen kielen tukemiseksi⁶. Lapselle kielen oppiminen on ennen kaikkea kokemista: koskettamista, haistamista, maistamista. On selvää, että **käyttökelpoisia sanoja on vain asioille, jotka ovat lapselle tuttuja elävästä elämästä**. Niinpä lapsi oppii kieltä parhaiten leikkimällä, toimimalla ja olemalla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

On tärkeää huomioida, että **kaikki kielivaikeudet eivät johdu adoptiosta**, vaan lapsella voi olla esimerkiksi kielellinen erityisvaikeus (aiemmin dysfasia). Varhaiskasvatuksella on keskeinen rooli pohdittaessa kielellisten tutkimusten tarvetta. Viimeistään lapsen ollessa 5-6-vuotias kannattaa konsultoida asiantuntijaa, jos on epävarmuutta lapsen kielellisen kehityksen vaiheesta.

Varhaiskasvatuksessa kaikki aikuiset ovat tasavertaisesti lapsen kielikasvattajia, ja aikuisen vastuulla on olla aktiivinen vuorovaikutuksen ylläpitäjä. Aikuisten on tärkeä pohtia, millaisen vuorovaikutuksen mallin tarjoajia he itse ovat ja millaista kieltä he itse käyttävät. Kasvattajan näkemys kielestä, kielen oppimisesta ja kielitaidosta ohjaa hänen tapaansa opettaa kieltä. Kasvattajalla tulee olla valmiuksia tiedostaa ja tarkastella kriittisesti omaa tapaansa opettaa kieltä. Lisäksi hänen on hyvä tiedostaa kulttuuri- ja kielitaustansa pohjalla olevat arvot. Kasvattajan toiminta on lisäksi voimakkaasti sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan arvoihin ja rakenteisiin¹⁷.

KIRJAVINKKEJÄ AIKUISILLE

- Aivoliitto: Pienen kielipolku – vinkkejä lapsen kielenkehityksen tueksi.
- Aivoliitto: Ilon askeleet – vinkkejä kouluikäisen lapsen kielenkehityksen ja oppimisen tueksi
- Orvasto Ritva-Liisa & Levola Kari (2010): Seitsemän minuuttia sadulle menetelmä
- Karlsson Liisa (2014): Sadutus – avain osallisuuden toimintakulttuuriin
- Pietilä Päivi & Lintunen Pekka (toim. 2014) Kuinka kieltä opitaan. Opas vieraan kielen opettajille ja opiskelijalle. Gaudeamus)

KIRJAVINKKEJÄ LAPSILLE JA AIKUISILLE TUNNEKASVATUKSEEN

- Huikko Eeva ja Isoniemi Eliisa (2006): Miltä Sipukaisesta tuntuu? (Psykologien Kustannus Oy)
- Kirkkopelto Katri (2016): Molli
- Kirkkopelto Katri (2017): Mullin mallin Molli
- Kirkkopelto Katri (2016): Piki
- Liuska Kirsi & Turunen Tiina (2015): Häijyherneitä ja lempeyslientä
- McDonald Avril (2018): Jukka Hukka ja hirveä harmi (itseluottamuksen vahvistaminen)
- McDonald Avril (2018): Jukka Hukka ja Iso Hukka (Menetyksestä ja surusta selviäminen)
- McDonald Avril (2018): Jukka Hukka ja varjohirviö (Pelon ja jännityksen kesyttäminen)
- McDonald Avril (2018): Jukka Hukka ja kirjava takki (ystävällisyys ja toisten huomioiminen)
- McDonald Avril (2018): Jukka Hukka ja lohikäärmevauva (rauhottumisen harjoittelu)
- McDonald Avril (2018): Jukka-Hukka tunnekortit
- Tuominen Camilla (2016): Tunnekuvakirja
- Tunteiden käsittelyyn lasten kanssa sopivia tuotteita: www.pesapuu.fi

¹⁶ Orvasto R-L & Levola K. (2010): Seitsemän minuuttia sadulle

¹⁷ Halme 2011, s. 89 – 90

SAMANLAISUUS JA ERILAISUUS

IDENTITEETTI

Lapsen identiteetti kehittyy vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Käsitys omasta itsestä – omasta toiminnasta ja arvoista sekä näiden vaikutuksista muihin ihmisiin – rakentuu koko lapsuuden ja nuoruuden ajan vuorovaikutussuhteissa. Kun lapsi saa ympäröiviltä ihmisiltä palautetta itsestään, toiminnastaan ja valinnoistaan, muotoutuu hänen käsityksensä toimintatapojen hyväksyttävyydestä. Lapselle alkaa muodostua käsitys siitä, **kuka hän on, millainen hän on, mihin hän kuuluu ja mikä hänessä on merkittävää ja tärkeää muiden ihmisten silmissä**. Samalla lapsi oppii, millaiset valinnat näyttäytyvät toimivina ja yhteyksiä rakentavina, ja millaiset taas ympäristöstä eristävinä. Identiteetin rakentuminen on koko elämän kestävä prosessi, jolle luodaan pohja lapsen tärkeimpien ihmissuhteiden kautta – kotona, perheessä, päivähoitossa, koulussa ja kaveripiirissä⁹.

Kulttuuri-identiteetti on käsitteenä ristiriitainen, sillä kulttuuri viittaa useiden ihmisten ja kamaan laajaan kokonaisuuteen, kun taas identiteetti on hyvin henkilökohtaista ja ainutlaatuista. Kulttuuri-identiteetti voidaan nähdä toisaalta yhteisöä yhdistävänä voimana muutosten ja haasteiden keskellä, jolloin keskeistä on identiteetin rakentaminen menneisyyden kautta. Toisaalta kulttuuri-identiteetti voidaan nähdä jatkuvana muutoksena menneisyydestä tulevaisuuteen suuntaavana. Kulttuuri-identiteetti muotoutuu jatkuvasti ja sitä voidaan tarkastella **samaistumisen kokemusten kautta**, joiden merkitys yksilölle muuttuu kokemuksen ja kognitiivisen kehityksen myötä. Identifikaatiot vaihtelevat ajan ja tilanteiden myötä, minkä vuoksi kulttuuri-identiteettiä on hankala määrittää. Sillä on monta ulottuvuutta⁹.

 Lapsellamme on 4-vuotiaan vahva minäkuva, hän tietää syntyneensä Kiinassa ja että hän on ollut lastenkodissa vauvana. Hän hakee minusta omia piirteitään ja sanoo usein, että meillä on samanväriset hiukset ja iho, vaikka silmät ovat erilaiset.
- Äiti, lapsi 4v

Pienten lasten tietoisuus omasta tai muiden etnisyydestä on pitkään hyvin rajoittunutta. Ilman tukea tai kokemuksia he saattavat jäädä tälle tietämättömyyden tasolle. Erytisesti etnisiin vähemmistöihin kuuluville lapsille tietoisuus omasta etnisyydestä on tärkeää, sillä heidän on ensin samastuttava positiivisesti omaan etniseen ryhmäänsä pystyäkseen myöhemmin luomaan myönteisen ja selkeän kansallisen identiteetin eli identifioimaan itsensä osana suurempaa, asuinmaan väestön muodostamaa kokonaisuutta. **Positiivinen samaistuminen omaan kulttuuriin** on tärkeää jo lapsen ensimmäisinä vuosina. Ne lapset, jotka ovat positiivisesti samaistuneet sekä omaan että kansalliseen kulttuuriinsa yleensä arvostavat näitä molempia ollen niistä ylpeitä. Tämä koskee niin etniseen vähemmistöön, kuin enemmistöönkin kuuluvia lapsia.

Onkin tärkeää, että eri kulttuureihin ja vuodenvaihtamisen juhliin tutustutaan jo päiväkodissa. Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja kiinnostuneita muista ihmisistä. Tutustumisen voi aloittaa keskittymällä aluksi jäävuoren huippuun, eli kulttuurien näkyviin osiin keskustelemalla vaikkapa tärkeistä juhlista, pukeutumisesta (joka johtuu usein maan ilmastosta), kielistä ja musiikista, eli asioista, jotka ovat tarpeeksi selkeitä ja konkreettisia pienille lapsille. Oman kulttuurin esittely turvallisessa ympäristössä opettajan avustamana kasvattaa vähemmistöön kuuluvan lapsen etnistä tietoutta ja auttaa lasta näkemään oman yhteisönsä myönteisessä valossa. Näin myös lisätään valtakulttuuriin kuuluvien lasten tietoisuutta omasta kulttuuristaan ja siihen liittyvistä asioista. Tämä auttaa lapsia käsittämään oman kulttuurinsa yhtenä muiden joukossa. Tältä pohjalta on helpompaa jatkaa syvempää pohdiskelua myöhemmin koulussa kognitiivisten taitojen karttuessa. Etninen identiteetti kehittyy ajan kuluessa yksilön tutkiessa ja pohtiessa etnisyyden merkitystä omassa elämässään. Etnisen identiteetin kehitykseen vaikuttaa se, kuinka muut näkevät ja luokittelevat yksilön, sekä se, kuinka vahvasti ihminen tuntee kuuluvansa johonkin ryhmään ja toimii ryhmän normien mukaisesti. Varhaislapsuudessa lapsella on selkiintymätön etninen identiteetti, ja hän vasta omaksuu perheen arvoja ja asenteita. Kouluikästä lapsesta tulee tietoisempi omasta etnisyydestään, ja hänestä tulee tietoisempi siitä erosta, joka vallitsee kodin ja ympäristön välillä¹⁸.

Mielestämme Sofia otti päiväkodissa roolin, jonka mukaan hän tiesi kaiken Etiopiasta ja osasi amharan kieltä. Muut lapset alkoivat odottaa tällaista käyttäytymistä ja hän lähti mukaan siihen, ja pystyi huijaamaan jopa henkilökuntaa puhumalla ”siansaksaa”. Ajoittain tämä tulkittiin varmaan koomiseksi ja se oli luultavasti Sofian tapa yrittää tehdä muihin vaikutusta. Meidän mielestämme on tärkeää, että Sofia voi tuntea itsensä yhtä suomalaiseksi kuin kuka tahansa muukin. Kuitenkin hänellä on kaksi omaa maata yhden sijaan. Vaikka hänen synnyinmaansa on Etiopia ja hän on ylpeä siitä, on tärkeää, että hän saa kokea olevansa suomalainen. Suomi on hänen maansa.
- Äiti, lapsi 5v

On tärkeää, että lapsella on tunne siitä, että hän kuuluu perheeseensä. **Perheeseen kuuluminen ei liity biologiaan, yhteiseen geeniperimään tai siihen, miten perhe on muodostunut** – perheyhteydessä on kyse läheisistä ihmissuhteista. Tässä mielessä adoptiovanhemman ja -lapsen välinen suhde ei ole poikkeuksellinen, sillä puoliset tai uusperheiden jäsenetkään eivät ole toisilleen sukua geneettisessä mielessä. **Yhteenkuuluvuus on avainasia**, ja se tuntuu hyvältä niin lapsesta kuin vanhemmastakin.

Kysymykset lapsen taustasta ja adoptiosta askarruttavat lasta - joskus enemmän, joskus vähemmän. Toisinaan lapsen voi olla vaikea puhua näistä asioista, vaikka vanhemmat tai varhaiskasvatuksen henkilökunta huomaakin jonkin mietittyttävän lasta. Ajatus siitä, että on syntynyt perheeseen, joka ei ole voinut huolehtia, ja sitten on saanut uudet vanhemmat jostain toisesta maasta, on **iso kysymys lapselle ja koko perheelle**.

¹⁸ Novitsky, A. 2014, s. 154 - 155

¹⁹ Benjamin S. 2014, s 63 - 65

²⁰ Benjamin S. 2014 76 - 77

Mikäli lapsi haluaa varhaiskasvatuksessa **ottaa esille adoption tai ajatuksia synnyinmaasta ja itsestään**, on tärkeää, että henkilökunnalta löytyy kiinnostusta, halua ja rohkeutta kuunnella hänen ajatuksiaan. Jos lapsi kyselee asioita, jotka vaikuttavat tärkeiltä, mutta joihin henkilökunnalla ei ole vastauksia, voi hyvin sopia, että asioihin palataan, kun isä tai äiti tulee hakemaan lasta päivähoidosta. Ehkä heillä on vastauksia. Kysymykset ja ajatukset voivat pulpahtaa pintaan ilman ennakkovaroitusta.

Vaikka lapsen ulkoinen olemus poikkeaa suomalaisesta - onhan hän kolumbia-lainen syntyjuuriltaan ja näöltään - ryhmässä ei kukaan ole kyseenalaistanut hänen erilaisuuttaan. Hän itse ilmoittaa usein ääneen, että on kolumbialainen, ja että äiti ja isä ovat hänet hakeneet. Asia tuntuu olevan hänelle tärkeä, tai hän vain ajattelee ääneen elämän ihmeellisyyksiä. Hän on muutenkin pohtiva "tyyppi", aivan ihana tyttö.

- Lastentarhanopettaja, Etelä-Suomi

Kansainvälisesti adoptoiduilla lapsilla on usein kaksi "omaan maata": synnyinmaa ja nykyinen kotimaa. Näiden yhteensovittaminen ei aina ole yksinkertaista. Synnyinmaa voi tulla esille lapsen ulkonäössä, kun taas arki, kieli ja kulttuuri, joiden ympäröiminä lapsi elää, ovat suomalaista alkuperää. Useimmat adoptiovanhemmat pitävät tärkeänä ylläpitää synnyinmaan kulttuuria jollakin tapaa, kuten erilaisten traditioiden ja juhlien kautta tai valmistamalla synnyinmaan ruokaa. On tärkeää, että lapsi voi kokea ylpeyttä synnyinmaastaan. Kuten muillakin lapsilla, **myös adoptoidulla lapsella on oikeus olla juuri sellainen kuin hän on** – riippumatta ulkonäöstä tai synnyinmaasta. Nykyään tiedetään, että ympäri maailmaa ihmiset syntyvät samanlaisina, mutta kulttuuri vahvistaa joitakin piirteitä yksilöissä. Suomalaisessa kulttuurissa ollaan perinteisesti jossain määrin pidättyväisiä esimerkiksi tunteiden ilmaisussa.

Varhaiskasvatuksessa **voidaan tukea lapsen kaksikulttuurista identiteettiä**, lapsen niin halutessa, olemalla avoimia maailman ja kulttuurien moninaisuudelle. Voidaan tehdä mielikuvitusmatkoja maapallon ympäri ja opetella leikkejä eri puolilta maailmaa. Ulkomaan matkalle lähtevää lasta voidaan pyytää lähettämään kortti ja voidaan myös järjestää teemapäiviä jonkin maan tai kulttuurin tiimoilta. Jos perhe ja lapsi haluavat, voi vanhempia pyytää tulemaan päiväkotiin kertomaan lapsen synnyinmaasta. Teemapäivän aikana voidaan kuunnella paikallista musiikkia, pukeutua maan vaatteisiin, syödä tyyppistä ruo-

kaa

ja leikkiä erilaisilla leluilla. Hauska tapa on ottaa yhdessä lasten kanssa tutkimisen kohteeksi jokin maailman lukuisista juhlatraditioista. Nykyään löytyy myös hyviä kirjoja ja leluja, jotka voivat avartaa maailmaamme muiden maiden kulttuureille. "Etniset nuket" ja eri maiden lapsista kertovat kirjat ovat tarpeellista materiaalia kaikissa lapsiryhmissä. Kun askarrellaan omakuvia, on hyvä huolehtia, että kaikki lapset löytävät oman tukanvärin esimerkiksi villalankojen joukosta. Tehtävissä tulee huomioida myös, että kaikilla lapsilla ei ole vauvalokuvia tai tietoa esimerkiksi syntymäpituudesta tai -painosta.

*Viime syksynä kansainvälisyysteeman puitteissa pidimme ns. Thaimaa-viikon. Lapsi toi kotoaan thaimaalaista musiikkia, esineitä, julisteita, kuvia ja vaatteita yms. Näin toiset lapset saivat tutustua thai-kulttuuriin.
- Lastentarhanopettaja, Etelä-Suomi*

Lapsen tulee voida olla ylpeä paitsi synnyinmaastaan myös yhtä lailla nykyisestä kotimaastaan. Päivittäisessä elämässä **adoptoitu lapsi on tavallinen suomalaislapsi**, joka katsoo tv:stä Muumeja, käy puistossa ja syö päiväkodissa lihapullia muiden lasten tapaan. Nyky-Suomi ei ole enää "yhdenmukainen". Suomesta on tulossa värikäs maa, johon mahtuu monenlaisia ihmisiä. On hyvä muistuttaa itseään ja lapsiryhmän muita lapsia, että ulkonäöstä ei voi päätellä henkilön kansalaisuutta tai kotimaata.

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. **Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys** identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön²¹.

Oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Monikielisyys tekeminen näkyväksi tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa²².

²¹ OPH: Vasu 2016, 22-23

²² OPH: Vasu 2016, 30

KIRJAVINKKEJÄ LAPSILLE

- Ingvor Goyeryd ja Leif E. Eriksson (2003): Sarika, tyttö Intiasta (Pieni Karhu)
- Leena Virtanen ja Salla Savolainen (2004): Pikku Xing (Tammi)
- Maija Karjalainen, Pia Nynäs, Tytti Tuunanen ja Virpi Talvitie (2005): Auringon lapset (Lasten Keskus)

VINKKI

- Lyralla on saatavissa puuvärit, joista löytyy 12 ihonvärisävyä.
- Interpedia ry lainaa maksutta maapaketteja, joiden avulla voi tutustua Etelä-Afrikan, Etiopian, Intian, Kiinan, Kolumbian, Nepalin ja Thaimaan kulttuureihin.

KIUSAAMINEN JA RASISMI

Kiusaamisen määrittelemisen ei ole helppoa, sillä se voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Salmivallin (2003) mukaan kiusaaminen voidaan määritellä seuraavasti: "Kiusaaminen on aggressiivista käytöstä, joka vahingoittaa jotakuta fyysisesti tai psyykkisesti ja joka on toistuvaa, tahallista ja kohdistuu puolustuskyvyttömään henkilöön". On vaikea arvioida, milloin lapset tiedostavat, että heidän toimintansa voi vahingoittaa tai loukata toisia. Kiusaamisen muotoja ovat fyysinen kiusaaminen, sanallinen kiusaaminen ja psyykinen kiusaaminen. **Fyysistä kiusaamista** on esimerkiksi lyöminen, potkiminen, nipistely ja leikkien sotkeminen. **Sanallista kiusaamista** on esimerkiksi haukkuminen, nimittely, lällättely ja selän takana puhuminen. **Psyykkistä kiusaamista** on esimerkiksi uhkailu, kiristys, manipulointi, poissulkeminen, leikin sääntöjen muuttaminen ja puhumatta jättäminen. Lasten havainnointi on tehokas menetelmä, jonka avulla kiusaamistilanteet voidaan huomata. Aikuisen vastuulla on aina puuttua kiusaamiseen. Pienille lapsille **aikuisen vakava suhtautuminen tilanteisiin kertoo siitä, että toiminta ei ole ollut hyväksyttävää**, ja monesti se saattaa riittää puuttumiseksi. Kiusaamistilanteiden loppumisen varmistamiseksi on tarpeen tehdä **johdonmukaista seurantaa**. Seurantaa kannatta tehdä kirjallisesti, jotta siitä jää dokumentti myös vanhempia varten. Seurannassa on tärkeä myös kysyä sekä lapselta että vanhemmilta, onko kiusaaminen päättynyt ja mitä he ajattelevat tilanteesta²³.

Kaikkien vanhempien tapaan adoptiovanhemmat toivovat lastensa välttävän ulkopuolisuuden kokemuksilta ja kiusamiselta. Valitettavasti valtaväestöstä poikkeavan ulkonäön omaava lapsi tuskin voi säästyä negatiivisilta kommenteilta. Ennakkoluuloja kohdistuu myös lapsiin, joita ulkonäkö ei erota muista. Henkilökunnan tulee puuttua nopeasti ja päättäväisesti lapsen taustaan tai ulkonäköön liittyviin negatiivisiin kommentteihin, kuten ylipäättään kaikkiin negatiivisiin ja pahaa tarkoittaviin kom-

²³ Kirves & Stoor-Grenner, 3 - 4, 6, 21

mentteihin. Toisinaan **lapsi voi tarvita aikuisen apua myös kommentteihin, jotka hämmen- tävät**, vaikka niillä ei ole pahaa tarkoitusta.

Päivähoitoikäiset lapset suhtautuvat yleensä avoimesti erilaisiin ilmiöihin ja ymmärtävät, että ihmiset eroavat ulkonäöltään tai muilta ominaisuuksiltaan. Silti lapsiryhmässä voi tulla kiusaus sortua nimitte- lyyn kiharan tukan, ruskean ihon, erilaisen murteen, silmälasien tai pyörätuolin käyttämisen johdosta. **Erilaisuus kannattaa ottaa avoimesti esiin eikä yrittää teeskennellä, ettei sitä olisi.** Meillä kaikilla on yhdistäviä ja erottavia ominaisuuksia. Lapsiryhmässä voidaan esimerkiksi tutkia, mikä vie- ruskaverissa on samanlaista ja mikä erilaista. Adoptoidun lapsen itsetunnon vahvistaminen ja omien juurien näkeminen positiivisena asiana ehkäisevät kiusaamista. Kun lapsi näkee taustansa hienona asiana, eivät muutkaan ehkä näe siinä mitään kiusaamisen aihetta.

Yhtä tärkeää on luonnollisesti puuttua tilanteisiin, joissa kiusaaja on adoptoitu lapsi.

Esimerkiksi puutteellinen verbaalinen kyky aiheuttaa turhautumista, joka voi purkautua aggressiivi- suutena. Jos lapsi tuntee olonsa jatkuvasti jännittyneeksi ja epävarmaksi ympäristössään, hän saattaa lyödä ennen kuin tulee lyödyksi. Tällaisissa tilanteissa henkilökunnan on päättäväisesti puututtava asioiden kulkuun – ja samalla mietittävä, miten kaikki lapset voivat tuntea olonsa turvallisiksi lapsi- ryhmässä.

Adoptoidun lapsen turvallisuuden tunne lisääntyy, kun hän huomaa, että aikuiset vastaavat hänen tarpeisiinsa empaattisella tavalla kerta toisensa jälkeen, ja kun hän kokee muiden lasten olevan leikkikavereita eivätkä uhka. Adoptoidun lapsen **emotionaalinen kehitys on usein nuoremman lapsen tasolla.** Lapsi kannattaa kohdata rohkeasti hänen omalla kehitystasollaan. Peukaloa imevän 6-vuotiaan voi ottaa syliin pajjattavaksi ja jättää huomautuksen väliin. On todettu, että lapsi saavuttaa iänmukaisen kehitystason, kun pikkulapsivaiheen tarpeet ovat tulleet tyydytetyiksi. Lapselle on hy- väksi voida käyttäytyä tilanteesta riippuen eri-ikäisen lapsen tavoin. Jos lapsi saa olla toisinaan pieni ja tarvitseva, hän pystyy tarvittaessa olemaan myös iso. Vältä rankaisua, jossa lapsi suljetaan ryh- män ulkopuolelle ja hänen odotetaan tuntevan häpeää. **Hylätyksi tulemisen ja arvottomuuden tunteet ovat separaatioita läpikäyneelle lapselle rikkovia.** Jos lapsi on poistettava tilantees- ta, tulee rauhallisen aikuisen lähteä lapsen mukaan. Häpeän tunteen herättämisen sijaan lapsi tulisi saada miettimään tekojensa seurauksia muiden kannalta. Samalla on hyvä **konkretisoida lapselle hänen omia tunteitaan.** "Potkiminen satuttaa. Siksi täällä ei saa potkia muita. Sinulla on hankalaa, siksi autan sinua istumalla tässä kanssasi." Syyllistämisen sijasta seuraukset kannattaa tehdä selviksi: "Niin ei voi tehdä ja minä autan sinua onnistumaan".

Varhaiskasvatuksessa laaditaan yksikkökohtaisesti **suunnitelma kiusaamisen ehkäisyksi ja sii- hen puuttumisesta**, ja kyseinen kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma on osa yksikön varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunnitelmaa laadittaessa työyhteisössä pohditaan, miten kiusaa- minen ymmärretään ja mitä kiusaamisella tarkoitetaan. Suunnitelman tarkoituksena on lisätä tietoi- suutta kiusaamisilmiöstä, ja samalla vaikutetaan kiusaamiseen liittyviin asenteisiin. Suunnitelmaan laaditaan myös toimintaohjeet, miten toimia kiusaamistilanteissa. Johdonmukainen, perusteltu työ on tuloksellista ja kiusaamisen vastaista työtä voidaan myös arvioida²³.

²³ Kirves & Stoor-Grenner, 3 – 4, 6, 21

Rasismi voidaan määritellä eri tavoin. Rasismia on muun muassa ihmisen tai ihmisryhmän asettaminen muita alempiarvoisempaan asemaan esimerkiksi hänen ihonväriinsä, kulttuurinsa, etnisen taustansa, äidinkielenensä tai uskontonsa vuoksi. Rasismia on myös väite, että ihmiset joilla esimerkiksi on erivärinen iho, tai ovat jostakin muualta kotoisin kuin puhuja itse, olisivat vähempiarvoisia ja omaisivat vähemmän oikeuksia kuin valtaväestö. Rasismia esiintyy totutuissa tavoissa, arjen tottumuksissa ja asenteissa sekä yhteiskunnan eri toiminnoissa ja rakenteissa. Rasismi on läsnä myös lasten elämässä. **Rasismi on vakava ongelma ja sen käsittely tarvitsee aina erityistä huomiota**²⁴.

Adoptoidun identiteetin kannalta haastaviksi voivat muodostua tilanteet, joissa **adoptoidut kokevat itsensä suomalaisiksi mutta joissa muut määrittelevät heidät ihon värin vuoksi ulkomaalaisiksi**. Adoptoitujen suhde omaan etnisyyteensä voi peilautua myös suhtautumisena muihin omaa etnistä alkuperätaustaa edustaviin henkilöihin. Osa adoptoiduista voi vältellä niin maahanmuuttajia kuin omaa etnistä alkuperätaustaa edustavia henkilöitä. Lapsuudessa ystävyys-suhteet muihin adoptoituihin ja maahanmuuttajataustaisten lasten läsnäolo koulussa voivat tehdä erilaisuudesta jaetun kokemuksen. Tutkimusten mukaan aikuistumisen myötä adoptoitujen näyttäisi olevan helpompi löytää tasapaino suomalaisen identiteettinsä ja etnisen alkuperänsä kanssa. Lisäksi adoptoiduilla ihmisillä on **myös kokemus adoptiosta ja erilaisuudesta rikkautena**. Sen myötä adoptoidut ovat omaksuneet sellaista sosiaalista, psykologista ja kulttuurista pääomaa, jota heillä ei välttämättä ilman adoptiotaustaa olisi. Erilaisuus positiivisena kokemuksena näyttää kuitenkin valkenevan vasta aikuisuuden kynnyksellä. Adoptoidun identiteetti ja etninen identiteetti integroituvat vähitellen osaksi yksilön kokonaisidentiteettiä²⁵.

KIRJAVINKKI LAPSILLE

- Todd Parr (2005): Ei haittaa, jos on erilainen (Pieni Karhu)

KIRJAVINKKI AIKUISILLE

- Sinkkonen Jari & Tervonen – Arnkil Kaisa (toim.) 2017: Lapsi uusissa oloissa

MUIDEN LASTEN JA VANHEMPIEN KYSYMYKSET

Kansainvälinen adoptio kiinnostaa ja herättää uteliaisuutta. On luonnollista, että kysymyksiä lapsesta ja hänen perheestään herää. Näihin kysymyksiin on syytä suhtautua positiivisesti ja puhua adoptiosta yleisellä tasolla, samaan tapaan kuin voidaan puhua kenen tahansa lapsen asioista toisten hoitolaisten vanhemmille. **Sen sijaan yksittäisen lapsen taustaan liittyvien kysymysten kanssa on oltava tarkkana**. Esimerkiksi miksi juuri tämä lapsi on adoptoitu ja mitä hänen biologiselle perheelleen on tapahtunut, ovat lapsen yksityisasiota, joita ei tule käsitellä muiden lasten tai vanhempien kanssa. Adoptoidulla lapsella tulee olla aikaa ja tilaa käsitellä adoptioon liittyviä kysymyksiä omassa tahdissaan. Henkilökohtaisimmissa asioissa lapsen ja hänen vanhempiansa tulee saada itse päättää, mitä kertoa ja kenelle.

²⁴ Kanninen & Markkula 2011, 28

²⁵ Koskinen 2017, 139 - 144

ESIOPETUS JA KOULUKYPSYYS

Esiopetuksella tarkoitetaan kuusivuotiaalle tarjottavaa maksutonta opetusta. Sen tavoitteena on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Tavoitteena on myös, että lasten kehitykseen ja oppimiseen vaikuttavat ongelmat havaitaan, niihin puututaan ja ennaltaehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia²⁶.

Perusopetuslain (26 a §) mukaan lasten on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan²⁶. Jos adoptoitu lapsi on saapunut maahan hieman ennen kuin esiopetus on alkamassa, vanhemmat voivat miettiä, onko lapsi valmis osallistumaan esiopetukseen vai ei. Esiopetusta ei voi siirtää, mutta kannattaa olla yhteydessä oman kunnan tai kaupungin varhaiskasvatuksesta ja/tai esiopetuksesta vastaavaan henkilöön ja pohtia hänen kanssaan **vaihtoehtoja lapsen esiopetuksen järjestämiseksi**. Esiopetus on aina yksilöllistä, ja voi olla lapsen etu, että hän pääsee aloittamaan esimerkiksi esiopetuksen vähän myöhemmin, tai hän voi hyötyä vaikkapa kerhotoimintaan osallistumisesta esiopetuksen sijasta. Jos lapsi suorittaa esiopetuksen kotiopetuksessa, hän ei voi saada todistusta esiopetukseen osallistumisesta. Esiopetustodistusta tai kunnan esiopetukseen osallistumista ei kuitenkaan vaadita peruskouluun pääsemiseen. Kannattaa miettiä myös **millaisia tukitoimia adoptoitu lapsi saattaa tarvita peruskoulun alkaessa** varsinkin, jos lapsi ei ole osallistunut esiopetukseen. Tukeen liittyvissä asioissa kannattaa olla yhteydessä kunnan tai kaupungin varhaiskasvatuksesta ja/tai esiopetuksesta vastaavaan henkilöön, jotta mahdolliset tukitoimet koulun alkaessa ovat lapselle sopivat ja oikeat.

KASVUN JA OPPIMISEN KOLMIPORTAINEN TUKE

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaiseen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. **Lapsilla on oikeus saada riittävästi tukea heti tarpeen ilmetessä**. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat **yleinen, tehostettu ja erityinen tuki**. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea tulee antaa niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeen. Varhaisen kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä. Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet²⁷.

Lapsen tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat **ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua**. Monesti lapsen tuen tarve on havaittu ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, aiemman mahdollisen varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumo²⁷.

²⁶ OPH: https://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/esiopetus

²⁷ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 44

Yleinen tuki

Lapselle tehdään esiopetuksen oppimissuunnitelma yhteistyössä vanhempien ja lapsen kanssa. Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. **Vaikeuksia ennaltaehkäistään** erilaisilla työtavoilla, pedagogisilla menetelmillä ja ryhmiä joustavasti muunnellen sekä opettajien ja muun henkilöstön keskinäisellä yhteistyöllä. Yleinen tuki tarkoittaa **yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa**. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä²⁸. Adoptoidun lapsen kohdalla yksittäisiä tukimuotoja voivat olla esimerkiksi suomen kielen tukemiseen liittyvät yksittäiset tukitoimet, pienryhmätoiminta, erilaiset työtavat, oppimisympäristön muokkaus tai ryhmäavustajan tuki.

Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee **säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja**, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin kun yleinen tuki ei riitä. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää. Opettajat laativat kirjallisen pedagogisen arvion, ja tarvittaessa arvion laatimiseksi käytetään myös muita asiantuntijoita. Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin käsitellään moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Käsitelyä koskevat tiedot kirjataan kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon²⁹. Adoptiolapsen kohdalla tehostetun tuen muotoja esiopetuksessa ovat kaikki yleisen tuen muodot, jotka toteutuvat lapsen kohdalla **säännöllisesti ja pidempiaikaisesti**. Lisäksi lapsella **voi olla useita tukimuotoja samanaikaisesti**, kuten esimerkiksi jakso puhe- tai toimintaterapiaa pedagogisten ratkaisujen lisäksi. Tyypillisiä tehostetun tuen tarpeita ovat esimerkiksi erilaiset kielelliset haasteet joko kielen tuottamisen tai ymmärtämisen osa-alueilla, motoriset haasteet tai lievät tarkkaavuuden säätelyn ja ylläpidon haasteet.

Erityinen tuki

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä **lapsesta pedagoginen selvitys**. Yhteistyö lapsen huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi **tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja**, kuten esimerkiksi lääkärin tai psykologin lausunto. Mikäli lapsella on muita esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Erityisen tuen antamiseksi tulee tehdä **kirjallinen päätös** erityisestä tuesta³⁰.

Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa; ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle se tulee tehdä viisivuotiaana. Erityisen tuen tarpeellisuus tarkastetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa. Tarkastamista varten tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapsi siirtyy saamaan tehostettua tukea³⁰.

²⁸ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 45-46

²⁹ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 46-48

³⁰ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 48 - 51

Erityinen tuki muodostuu **erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta tuesta**, jotka muodostavat yhdessä järjestelmällisen kokonaisuuden. Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. HOJKS tulee tarkastaa tarvittaessa, kuitenkin kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaisesti. Sitä muutetaan lapsen tarpeiden tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi³⁰.

PIDENNETY OPPIVELVOLLISUUS

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkua. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviäisi opiskeluistaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta³¹.

Lapsen ohjaaminen riittävän ajoissa tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa **ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista** ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella³².

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös³³.

Kypsyys koulun aloittamiseen voidaan katsoa koostuvan kolmesta osasta: fyysisestä, sosiaalisesta ja psyykkisestä kouluvalmiudesta. **Fyysisellä kouluvalmiudella** tarkoitetaan mm. jaksamista käydä

³⁰ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 48-51

³¹ OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2016, 52

koulua. Lapsen terveydentila on riittävä, ja lapsi pystyy suoriutumaan koulumatkoista sekä osallistumaan kaikkeen opetukseen ja toimintaan. Lisäksi lapsen päivärytmi on säännöllinen, ja hän saa riittävän määrän lepoa ja unta. **Sosiaalisella kouluvalmiudella** tarkoitetaan muun muassa kykyä toimia ryhmässä toisten lasten kanssa ja että lapsella on taito ilmaista itseään. Lisäksi lapsella tulee olla taito ja uskallus kysyä ja keskustella luontevasti perheen ulkopuolisten aikuisten kanssa. Tunne-elämän taidot ovat myös tärkeitä kouluvalmiuden kannalta, ja koulun alkaessa lapsella tulisi olla itseluottamusta erilaisten taitojen suhteen, kykyä kestää turhauttavia tilanteita ja sietää pettymyksiä. Hänellä tulisi myös olla ymmärrystä toisten ihmisten tunteista ja kykyä ottaa ne huomioon. **Psyykkisellä kouluvalmiudella** tarkoitetaan ns. akateemisten taitojen hallintaa, kuten esimerkiksi päätelytaitoja, tarkkaavuuden ja keskittymiskyvyn säätelyn ja ylläpidon hallintaa ja muistamisen, luki- ja kirjoittamisen sekä matemaattisten valmiuksien hallintaa. Kyky itsenäiseen työskentelyyn ja ohjeiden ymmärtämiseen ja niiden mukaan toimimiseen ovat myös keskeisiä taitoja arvioinnissa. Kouluvalmiusarvioinnissa koulupsykologi voi tarvittaessa tehdä psyykkisten kouluvalmiustaitojen arviointia, ja samalla voidaan pohtia, tarvitaanko koulussa tukitoimenpiteitä oppimisen tueksi.

Useimmilla suomalaissyntyisillä lapsilla on kokemusta varhaiskasvatuksesta useilta vuosilta ennen esiopetuksen alkamista, mutta **adoptoidulle lapselle esikoulu olla perheen ensikosketus ammattikasvattajien kanssa**. Kaikille osapuolille voi olla haastavaa, jos lapsi tulee 6-7-vuotiaana suoraan esiopetuksen piiriin.

Monet adoptiovanhemmat tuskailevat sen kanssa, että he eivät halua leimautua "hankaliksi" tai "vaativiksi" vanhemmiksi. Koulun ja kodin välinen yhteistyö on erityisen tärkeää adoptiolasten kohdalla, joilla on traumatausta, ongelmia tunteiden säätelyssä tai oppimisvaikeuksia.

Suomessa apu vaatii yleensä diagnoosin. Siksi monet adoptiolapset jäävät vaille tukea.

- Lilly Korpiola, Adoptioperheet ry:n kouluopas

Adoptoidun lapsen koulukypsyyttä mietittäessä on erityisen tärkeää huomioida, että **lapsen kehitys voi yhtä aikaa olla monen eri-ikäisen lapsen tasolla**. Esimerkiksi kognitiivinen kehitys voi olla 6-vuotiaan luokkaa, sosiaalinen kehitys 8-vuotiaan tasolla ja tunne-elämän hallinta 3-vuotiaan tasolla. Koulun aloittamispohdintaan voi liittyä sekin, että osa lähellä kouluikää adoptoiduista ei ole juuri saanut elää normaalia, huoletonta lapsuutta, vaan on kenties koulun alkaessa vasta "kasvannut lapseksi". Vanhempien ja henkilökunnan välinen avoin dialogi on erityisen tärkeää pohdittaessa lapsen eri osa-alueita ja niiden merkitystä koulutaipaleen kannalta.

Kielen kehitys on kouluvalmiutta arvioitaessa eräs oleellisimmista huomioon otettavista seikoista. Kielen ei tarvitse olla syntyperäisen lapsen kielitaidon tasolla, mutta **hyvin heikolla tai epätasaisella kielitaidolla voi olla liian haasteellista pysytellä muiden mukana** yleisopetuksessa. Koulunkäynnin kaikinainen työläys vaikuttaa luonnollisesti myös lapsen itsetuntoon: **haasteiden tulisi olla sopivan kokoisia lapselle**, jotta oppiminen olisi motivoivaa.

Valtaosa adoptoiduista lapsistakin on koulukypsiä sinä vuonna, kun he täyttävät seitsemän vuotta. **Adoptiovanhemmat kuitenkin tasapainoilevat lapsen mahdollisten erityistarpeiden ja näennäisesti hyvän pärjäämisen välillä** – joskus on vaikea tietää, missä tarkalleen mennään. Varhaiskasvattajan on tärkeää tuoda esiin omat pohdintansa lapsen koulunaloituksen suhteen, sillä päätösten vaikutukset kantavat kauas. Erilaisten vaihtoehtojen suhteen kannattaa pitää mieli avoimena. Lapsen kielenvaihdoksen ollessa vielä kesken koulun alkaessa lapsi voi haluttaessa päästä maahanmuuttajille tarkoitettuun esiopetukseen tai valmistavaan opetukseen, mikäli kunnassa on maahanmuuttajille suunnattua opetusta. Lapsi voi myös viettää yhden ylimääräisen vuoden päivähoitossa tai käydä esikoulun kahteen kertaan, jos sen katsotaan parhaiten tukevan lapsen kokonaiskehitystä. **Koulunkäynnin poikkeuksellinen aloittaminen tapahtuu aina huoltajan hakemuksesta**, eli mahdollisen kouluvalmiusarvion tulos on suositus. Lykkäysvuonna ei pelkkä odottaminen riitä, vaan lapselle tulee tarjota mahdollisuus kehittää taitoja, jotka myöhemmin tukevat ja helpottavat koulunkäyntiä. Erilaisia esiopetukseen ja koulun aloitukseen liittyviä ratkaisuja mietittäessä on hyvä puntaroida **optimaalisten tukitoimien ja toisaalta tutun ja turvallisen ympäristön vaikutusta** lapsen kehitykseen ja oppimiseen. Sopeutuminen uuteen vie aina energiaa.

Riittävä kielitaito vaikuttaa paitsi itse oppimiseen myös sosiaaliseen toimintaan ja jopa tunne-elämään. **Puutteellisen kielitaidon ohella erilaiset kehitysviivästymät ja käyttäytymisongelmat ovat merkittäviä syitä anoa koululykkäystä.** Adoptoitujen lasten aiemmat elämänvaiheet ja mm. biologisen äidin raskaudenaikainen päihteidenkäyttö ovat voineet aiheuttaa lapselle sellaisia ongelmia, joiden vuoksi on paikallaan arvioida lapsen kouluvalmiutta tavallista tarkemmin ja tarvittaessa lykätä koulunaloitusta tai aloittaa koulutaival erityisjärjestelyin.

Kansainvälisesti adoptoidulla lapsilla on joissain kunnissa mahdollisuus saada ensimmäisen kielen opetusta tai maahanmuuttajalapsille suunnattua suomen kielen opetusta. Kielenopetus voi alkaa jo esiopetusvaiheessa, jos saadaan kokoon tarpeeksi suuri ryhmä. Suurin osa ensimmäisen kielen opetukseen osallistuvista lapsista puhuu kotona ainakin toisen vanhemman kanssa opiskeltavaa kieltä. Siten adoptoidulle lapselle voi olla haastavaa seurata synnyinmaan kielensä opetusta heterogeenisessä ryhmässä. Toisaalta monet adoptiovanhemmat näkevät tässä mahdollisuuden antaa lapselle välineitä kahteen eri kulttuuriin ja tulevaisuudessa synnyinmaahan tutustumiseen.

Maahanmuuttajien äidinkielen opetuksesta voi lukea lisää www.edu.fi. Myös kuntien omilta sivuilta löytyy lisätietoa.

KIRJAVINKKEJÄ

Lapsille esiopetuksesta:

- Pirkko Harainen ja Leena Lumme (2004): Emma menee esikouluun (WSOY)
- Harjanne Maikki; Mintun esikoulukirja
- Hirvonen Hannu; Sadan asteen eskarikuume

Lapsille koulusta:

- Anholt Catherine & Laurence: Juuso ja uusi koulu
- Miettinen Aulikki: Kettusten koulukirja
- Korolainen Tuula: Kuono kohti koulua
- Bergström Gunilla; Mikko Mallikas menee kouluun
- Ingvor Goyeryd och Leif E. Eriksson (2005): Pyret börjar skolan (Bonnier Carlsen)

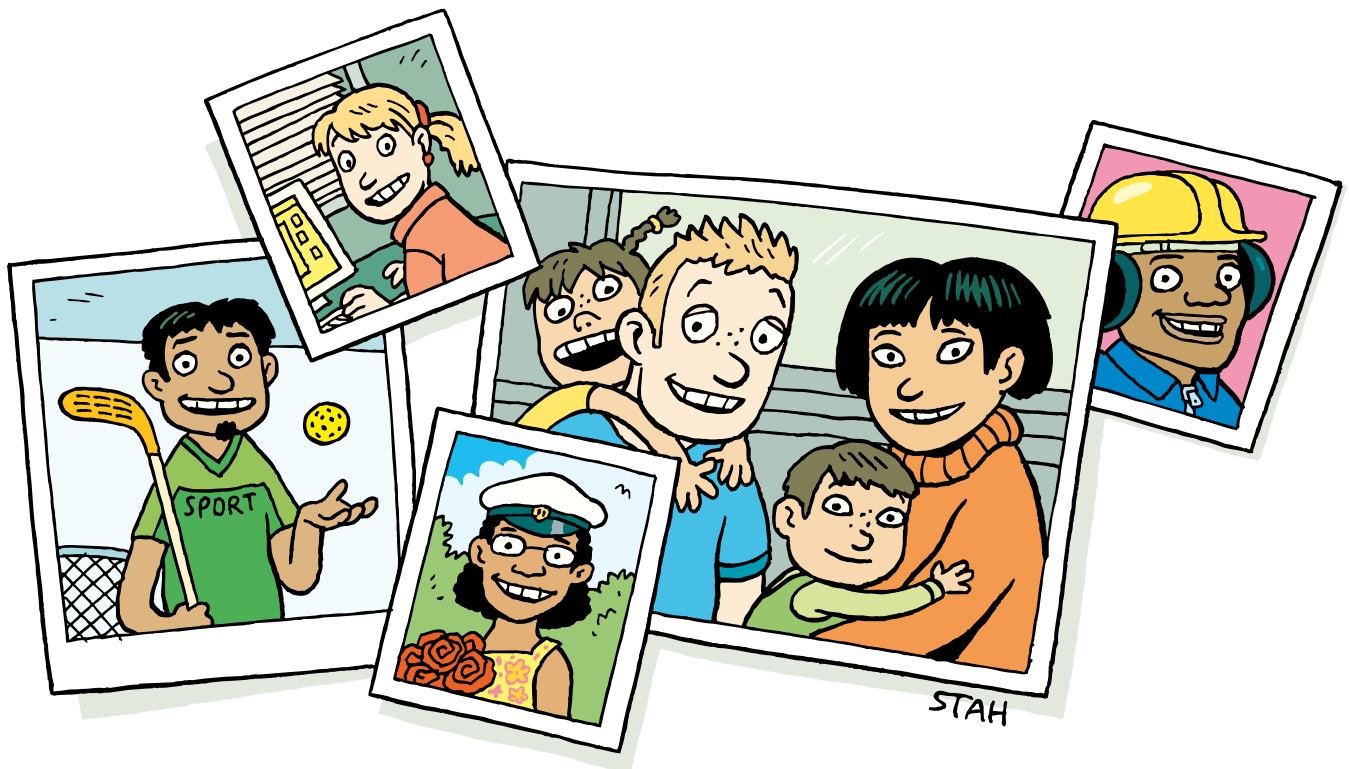
Lukemista aikuisille

- Adoptoitu koulussa (Adoptioerheet ry:n julkaisu 2013)

VALMISTAVA OPETUS

Perusopetuslaissa säädetään maahanmuuttajille järjestettävästä perusopetukseen valmistavasta opetuksesta. Valmistavan opetuksen tavoitteena on antaa oppilaalle **tarvittavat valmiudet** suomen tai ruotsin kielessä ja tarpeelliset muut valmiudet esiopetukseen tai **perusopetukseen siirtymistä varten** sekä edistää oppilaan tasapainoista kehitystä ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Perusopetukseen valmistavaa opetusta annetaan 6-10-vuotiaalle vähintään 900 tuntia ja tätä vanhemmalle vähintään 1000 tuntia. Opetukseen osallistuvalla on oikeus siirtyä perusopetukseen tai esiopetukseen jo ennen edellä todettujen tuntien täyttymistä, jos hän pystyy seuraamaan opetusta. Valmistavan opetuksen aikana oppilaita integroidaan esi- tai perusopetukseen, oppilaan ikätasoa vastaaviin suomen- tai ruotsinkielisiin opetusryhmiin³². **Valmistavan opetuksen oikeudesta kannatta olla yhteydessä oman kunnan tai kaupungin sivistystoimeen**, varsinkin, jos adoptoitu lapsi on saapunut Suomeen vain hieman ennen oppivelvollisuuden alkua.

³² OPH: http://www.oph.fi/download/175613_perusopetukseen_valmistavan_opetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf

TULEVAISUUS

Kansainvälisen adoption kautta perheeseen tulleita lapsia on tutkittu runsaasti mm. Hollannissa, USA:ssa ja Ruotsissa. Suomessa tutkimustietoa on saatu etenkin Ulkomailta adoptoitujen lasten hyvinvointi- ja terveystutkimus FinAdon avulla. Tutkimusten kohteina ovat olleet mm. adoptoitujen oppiminen ja koulunkäynti, sosiaaliset suhteet, identiteetti sekä fyysinen ja psyykinen terveys. Oppimiseen ja koulunkäyntiin sekä sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen liittyville tutkimuksille on yhteistä se, että tulosten mukaan **suurin osa adoptoiduista pärjää ja voi hyvin verrattuna muuhun saman ikäiseen väestöön**. Erityisen hyvin adoptoidut menestyvät verrattaessa heitä lapsiin, jotka ovat jääneet adoptoitujen lasten synnyinmaiden laitoksiin asumaan. Adoptoitujen lasten tulevaisuutta voi tutkimusten pohjalta kuvata toiveikkaana ja positiivisena. Tämä on hämmästyttävä tulos otettaessa huomioon taustat, joista lapset tulevat.

Tutkimuksista on kuitenkin **löydettävissä pieni huonosti voivien adoptoitujen lasten, nuorten ja aikuisten ryhmä, jolle kertyy monenlaisia ongelmia**: vakavia vaikeuksia oppimisen ja koulunkäynnin sekä ammatissa toimimisen suhteen, vakavia psyykkisiä sairauksia ja huonovointisuutta sekä erilaista epäsosiaalista käyttäytymistä. Huonovointisuuteen johtavia riskitekijöitä ei vielä tunneta tarpeeksi, jotta niihin osattaisiin puuttua paremmin ja tukea perheitä riittävästi. Apua tarvitsevien perheiden tunnistaminen, **oikeanlaisen avun antaminen ja tiedon lisääminen adoptoitujen ja adoptioperheiden tarpeista ovatkin jatkuvia haasteita**.

KIRJAVINKKEJÄ AIKUISILLE

- Mylläri Anu Rohima (2006): Adoptoitu (Otava)
- Astrid Trotzig ja Lindström S. (2003): Hitta hem – vuxna adopterade från Korea berättar (Ordfront)
- Miró Asha (2005): Gangesin tytär (Like)
- Kymmenen tarinaa adoptiovanhemmuudesta – Tio adoptivfamiljer, tio berättelser (2006). (Yhteiset Lapseemme ry)
- Kanninen Satu & Markkula Heli (2011): R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01160114/R-sana-kirja-rasismista-ja-siihen-puuttumisesta.pdf>

LISÄTIETOA

- Adoptiokuraattori: <http://www.yhteisetlapseemme.fi/kansainvalinen-adoptio/adoptiokuraattori/>
- Adoptiopalvelunantajat www.interpedia.fi, www.pelastakaalapset.fi,
- Adoptioperheet ry www.adoptioperheet.fi
- Capacitas Familia Tmi, Sanna Mäkipää <https://sannamakipaa.fi/>
- Yhteiset Lapseemme ry www.yhteisetlapseemme.fi

KIRJALLISUUSVINKKEJÄ

- Adbåge, Emma, 2004: Hämta Joel. Eriksson & Lindgren.
- Coran, Pierre & Sacre, Marie-Jose, 1998: Minun perheeni. Kustannus Mäkelä Oy.
- Ahola, Suvi, 1999: Iljan äidiksi. WSOY.
- Amery, Heather & Edwards, Linda, 2002: Satumatka maailman ympäri. Kolibri.
- Awan, Shaila & Melville, Helen, 2000: Minä päästä varpaisiin. Tammi.
- Baxter, Nicola & Lyon, Belinda, 2003: Prinsessasatuja. Kirjalito.
- Dunér, Anna & Raagaard, Kirsten, 1999: Emilia hos dagmamman. Bonnier Carlsen.
- Ellilä, Kirsti 2012: Majavakevät
- Höjer Dan & Lotta, 2005: Adopterade barn. Vägledning för förskolan. UR
- Janouch, Katerina, kuvittanut Mervi Lindman, suomentanut Tittamari Marttinen, 2004: Mistä on pienet vauvat tehty? Tammi
- Kallentoft, Mons 2015: Vesienkelit
- Karhumäki, Heli, 2005: Lapsi suoraan sydämeeni – kokemuksia adoptiosta. SLEY-kirjat.
- Kasanen, Tuula, 2006: Kenen lapsi? Otava.
- Kindersley, Barnabas & Anabel, 1995: Maailman lapset. Unicef. Helsinki Media Company Oy.
- Lindblad, Frank, 2004: Adoption. Studentlitteratur.
- Lindstedt, Laura 2008: Sakset.
- Lupton, Hugh & Fatus, Sophie, 2001: Tarinatie. Pieni Karhu ja Suomen YK-liitto.
- Lupton, Hugh & Sharkey, Niamh, 2002: Ihmesatuja eri maista. Pieni Karhu.
- Lähteenmäki Tuuli, 2014: Kerro, että äidillä on ikävä.
- Nikulainen Terhi 2014: Kuoleman kudelma (Dekkari-kirja)
- Partanen, Päivi 2014: Avoimuus ja perhesiteet adoptoitujen elämässä. (Pelastakaa Lapset ry)
- Peltoniemi-Ojala, Maarit, 1999: Oma lapsi - vihdoinkin. Pelastakaa Lapset ry.
- Percy, Graham, 2004: Satuja eri maista. Kirjalito.
- Rinne, Liisa, 2015: Odotus
- Rönns, Christel, 2002: Helmi saa kodin. Otava. Keuruu.
- Schultz, Göran & Monica, 1990: Me olemme Bu-Ran ja Seo-Ran Koreasta. Kustannus-Mäkelä.
- Vantti, Marija 2015: Annetaan hyvään kotiin. Adoptio elämän osana.
- Virtanen Leena ja Savolainen Salla, 2006: Xing ja superkaverit. Tammi.

Lähteet

- Adoptioperheet ry (2015): Adoptoidun kokema rasismi https://adoptioperheet.fi/wp-content/uploads/2018/02/rasismiopas_uusi_verkko.pdf
- Aivoliitto / Kielipolku: Tuen antaminen varhaiskasvatuksessa. http://www.kielipolku.fi/kielipolku/lapsuus/tuen_antaminen_varhaiskasvatuksessa
- Benjamin S. (2014): Kulttuuri-identiteetti – Merkitys kehitykselle ja kotoutumiselle (s. 56 – 105). Laine M. (Toim. 2014): Teoksessa Kulttuuri-identiteetti & kasvatustieteet. Kulttuuriperintökasvatustieteiden tutkimuskeskus. Kulttuuriperintökasvatustieteiden tutkimuskeskus. Suomen kulttuuriperintökasvatustieteiden seuran julkaisu 8. https://www.kulttuuriperintokasvatustieteet.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatustieteet.pdf
- Halme K. (2011) Maahanmuuttajataustaisen lapsen kielikasvatustieteet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen (s.86 - 101). Teoksessa Nurmi M. & Välimäki A-L. (toim. 2011) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatustieteet. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Opas 13. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1>
- Kaivosoja- Jukkola, L. (2014): Adoptiolapsen kielen vaihtuminen ja adoptiotaustaan vaikutus oppimiseen (s. 55 - 70). Teoksessa: Koskinen M., Sarkkinen S-M ja Svala M. (toim. 2014): Kansainvälisten adoptioiden tutkimusnäkökulmia adoptioon. Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43062/978-951-39-5590-8.pdf?sequence=4>
- Koskinen M. (2017): Kansainvälisesti adoptoitujen nuorten ja aikuisten kokemuksia erilaisuudesta ja arkipäivän rasismia s. 128 – 1145. Teoksessa Sinkkonen J. & Tervonen-Arnkil k. (toim.) 2017: Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Duodecim.
- Lindberg P. (2011): Kieli ja visuaalinen ympäristö (s. 54-61). Teoksessa Nurmi M. & Välimäki A-L. (toim. 2011) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatustieteet. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Opas 13. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80046/d9e0eb99-ef75-4704-a185-14aa8cbf9366.pdf?sequence=1>
- Kanninen S. & Markkula H. (2011): R-sana. Kirja rasismista ja siihen puuttumisesta <http://frantic.s3-eu-west-1.amazonaws.com/pelastakaalapset/2016/02/01160114/R-sana-kirja-rasismista-ja-siihen-puuttumisesta.pdf>
- Kirves L. & Stoor-Grenner M.: Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatustieteet. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatustieteet-B5-www.pdf>
- Novitsky A. (2014): Aikuiset vahvistavat toimissa kumppanuussuhteissa lapsen kulttuuri-identiteetin kehittymistä (s. 153 – 160). Laine M. (Toim. 2014): Teoksessa Kulttuuri-identiteetti & kasvatustieteet. Kulttuuriperintökasvatustieteiden tutkimuskeskus. Suomen kulttuuriperintökasvatustieteiden seuran julkaisu 8. https://www.kulttuuriperintokasvatustieteet.fi/wp-content/uploads/2015/04/Kulttuuri-identiteetti_ja_kasvatustieteet.pdf
- Opetushallitus (2014): Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014: Määräykset ja ohjeet 2016:1. http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Opetushallitus (2015): Perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelman perusteet 2015. Määräykset ja ohjeet 2015:49 http://www.oph.fi/download/175613_perusopetukseen_valmistavan_opetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2015.pdf
- Opetushallitus (2016): Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Määräykset ja ohjeet 2016:17. http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf
- Orvasto Ritva-Liisa & Levola Kari (2010): Seitsemän minuuttia sadulle
- Papunet: Kuvat kommunikoinnissa: <http://papunet.net/tietoa/kuvat>-kommunikoinnissa
- Tietovipu: <http://www.tietovipu.fi/sn-adoptiot/index.html>
- Tilastokeskus: https://www.stat.fi/til/adopt/2015/adopt_2015_2016-06-10_tie_001_fi.html
- Timonen P. (toim. 2013): Adoptio – lapsen etu? Kopijyvä Oy, Jyväskylä.
- Valvira (2016): Adoptiolautakunnan toimintakertomus 2016. http://www.valvira.fi/documents/14444/1170442/Adoptiolautakunnan_toimintakertomus_2016.pdf/da8bee93-6dca-2d44-c681-c4179cd94906
- Valvira: Adoptioprosessi. <http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/adoptio/adoptioprosessi>

Yhä useampi päivähoidon ammattilainen kohtaa työssään adoptoituja lapsia ja heidän perheitään. Tiedetään, että lapsen ensimmäiset vuodet uudessa perheessä ovat hyvin tärkeitä hänen tulevan kasvunsa ja kehityksensä kannalta. **Varhaiskasvatus voi monella tapaa auttaa ja tukea perhettä kasvatustyössä.** Tämä materiaali on koottu varhaiskasvatuksen ja adoptioperheen yhteistyön helpottamiseksi.

Olemme adoption kokemusasiantuntija ja tuotamme tietoa, tarjoamme vertaistukea ja vaikutamme.

Meillä on noin 3000 aikuisjäsentä. Olemme kotimaasta ja ulkomailta adoptoitujen, adoptiota harkitsevien, adoptioprosessissa mukana olevien ja kotimaasta ja ulkomailta adoptoineiden yhdistys. Tuemme adoption koskettamia perheitä, otamme kantaa julkisuudessa käytävään adoptiokeskusteluun ja parannamme adoptioperheiden yhteiskunnallista asemaa. Koordinoimme vertaistukeen ja adoption edistämiseen liittyviä toimintoja sekä vaikutamme sosiaalialan verkostoissa.

ADOPTIOPERHEET

KAIKILLE, JOITA ADOPTIO KOSKETTAA

Adoptioperheet ry
Lintulahdenkatu 10
00500 Helsinki

www.adoptioperheet.fi

 Adoptioperheet ry

 @adoptioperheet
@adonuolet

 @adoptioperheet

 @adoptioperheet